תלמוד בבלי · אחרונים · מהר״ם שיף · סדר נזיקין

# מהר"ם שיף על סנהדרין

רבי מאיר הכהן שיף

**ספריית אור ברסלב** · or-breslev.co.il

# מהר"ם שיף על סנהדרין

רבי מאיר הכהן שיף

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/מהרם-שיף-על-סנהדרין/
הקובץ נוצר ב־20 בנובמבר 2026 מגרסה v39-202611200317 של הספרייה.

# תוכן העניינים

דף ב. 4
דף ב: 5
דף ג. 9
דף ג: 11
דף ד. 13
דף ד: 14
דף ה. 16
דף ה: 19
דף ו. 20
דף ו: 22
דף ז. 23
דף ז: 23
דף ח. 24
דף ט: 24
דף פג. 28
דף פג: 29
דף פד: 29

## דף ב.

במשנה. **החליצה והמיאונין בשלשה**. לא תני גיטין ודוחק לומר דסמיך אכ"ש דמיאונין. ונראה דגיטין בפני עדים וא"צ ב"ד דעדי חתימה כרתי או עדי מסירה. רק מ"ש רש"י במיאונין ובשלשה בעינן דכל דתיקון רבנן כעין דאורייתא תיקון [אף דגיטין נמי דאורייתא וסגי בשנים] צ"ל דמדמה מיאון שהוא באמירה אי אפשי בפלוני לחליצה שהיא באמירה לא חפצתי לקחתה:

לא תני סוטה וזקן ממרא שהן בשבעים ואחד כבר התעוררו בזה תוספות פ"ק דסוטה דף ז' ע"ב:

ברש"י בד"ה **שאין דמיהן ידועין כו'**. שלא בדקדוק דמשנתנו בדיוק נקיט דמיו דנטע רבעי לעולם צריך שומא לפי שצריך לחשוב היציאות כדאיתא פרק ה' דמעשר שני משנה ד' מה שאין כן מעשר שני כדאיתא פרק ד' דמעשר שני משנה ב'. וכן מצאתי אח"כ בתוס' לקמן (דף י"ד ע"ב) בד"ה נטע רבעי. ותמהני שדחקו עצמן לטעם מלבן. והטעם מובן מבואר למעיינין שם במשניות הנזכרין דמעשר שני נישום כשער שבשוק כמות שהחנוני לוקח כו':

ברש"י בד"ה **שומע אני כו' שאפילו מיעוט המזכין כו' ר"ל בה"א זאת דלא תהיה אחרי רבים לרעות כלל לא ואפילו מאה ואלף יתרים במחייבים על המזכין אם כן ודאי אי אפשר לומר יוסיפו הדיינים דמה תועלת בהוספה אף שיסכימו עם המחייבין מ"מ זכאי דלא תהיה אחרי רבים לרעות כלל**. ובזה מיושב נמי שלא תקשי דלמא אחרי רבים להטות לטובה אתי שלא תימא לילך אפילו אחרי מיעוט המזכין קמ"ל דדוקא אחרי רבים המזכין להטות ואי ליכא רוב יוסיפו. דאי אפשר לומר כן דהא בה"א זה תאמר שאחרי רעות כלל לא דאחרי רבים להטות אטובה דוקא קאי וא"כ קושטא הוא דאזלינן בתר מיעוט המזכין דאי אפשר לומר מוסיפין רק אם נלך אחר הרוב גם לרעות אבל עתה דאחרי רבים להטות קאי ארעות מעתה אמרי' לא כהטייתך כו' הטייתך לטובה ע"פ אחד כו' ואמרינן שפיר יוסיפו כו' דלא תהיה אחרי רבים לרעות אבל לטובה תהיה אחרי רבים [דהיינו אף ע"פ אחד] ואחרי רבים להטות לרעה בשנים. וראיתי רבים משתבשים בהבנת רש"י [עיין במהרש"א ומהר"ם]:

בתוס' בד"ה **דיני ממונות בשלשה כו' הא דלא תני כופר כו' דאשלשה בבות קאי שעיקרן בדיני ממונות איירי**. דבל"ז עיקר המכוון אדיני נפשות כי כן עיקר מסכת סנהדרין ושמות הפרקים יוכיחו ודיני ממונות נקיט אגב שיטפא לכן מקצר בהן ולכך

מתחיל בהן אגב דזוטרי נינהו פסיק ושרי להו [אבל למה שהקדימו אחר ששנה דינים בתלתא בבי כו' הקשו שפיר]:
בסה"ד מיד ליד משא"כ יציאת העבד דזכה בעצמו לצאת לחירות:

## דף ב:

גמרא **אטו גזילות כו' דא"ל דה"א דיני ממונות ר"ל גזילות וחבלות כאחד דיני ממונות בדרישה** [דלקמן] **כמ"ש התוס' בסמוך דף ג' ע"א בד"ה שלא תנעול לחד שינויא** [**לרבא דמשני לקמן בר"פ אחד דיני ממונות**] **כאן בדיני קנסות כו'**. קמ"ל גזילות וחבלות ממילא דיני ממונות בהודאות מיירי דז"א דדיני ממונות סתמא כל דליכא מכריחנו ודאי כל דבר משמע:
ברש"י בד"ה **ואין ב"ד שקול כו' ולא משכחת הטייתך לטובה ע"פ אחד כו'**. (עיין מ"ש בסמוך דף ג' ע"ב) אע"ג דהשתא נמי לא משכחת הטייתך לרעה ע"פ שנים רק במוסיפין כדמשני בגמרא וא"כ בעשרים ושנים משכחת הטייתך לרעה ע"פ שנים ולטובה ע"פ אחד במוסיפין דיש לנו להדר אזכות טפי ולעשות ב"ד באופן שיקוים זכות ע"פ אחד משא"כ לרעה מיהת מצינו הטייה ע"פ ג' וב' משכחת במוסיפין ועוד דבשקול אם הוא פלגא ופלגא אינו זכות ולא חובה משא"כ במספר נפרד מיהו מצינו לזכות אכן לקמן בסמוך מוכרח דמלנטות נלמד שאין עושין לכתחלה ב"ד שקול מה ת"ל לנטות אמרה תורה עשה ב"ד נוטה:
בתוס' בד"ה **דברי הכל כו' וא"ת כי היכי כו' והיאך קאמר ואי אין עירוב פרשיות כתוב כאן שלשה למה לי מאי שנא מדרישה וחקירה דמשנתינו לקמן א' דיני ממונות וא' דיני נפשות כו' שנאמר משפט אחד יהיה כו' והכי הוה ליה להקשות בקצרה למעוטי מאי אי שלשה או מומחין הא כתיב משפט אחד ודרשינן מיניה אפילו להשוות דיני ממונות לדיני נפשות כ"ש להשוות דיני ממונות גופיה מניה וביה וכן לרב אחא לפירש"י דלא ס"ל עירוב פרשיות דמשמע ליה דבצדק תשפוט אינו סותר שום לימוד ואולי משמע ליה דאורחא דקרא לכתוב לשון יחיד כמו ודרשת וחקרת היטב וכה"ג** [**להכי הוצרך לפרש דלא ס"ל עירוב פרשיות**] **א"כ תקשי ממשפט אחד וכן וא"ת אכתי לענין מומחין כו'** קאי **לסברת המקשה** (**והמתרץ**) **ואפשר אף לרב אחא ולשמואל ואפשר לרב אחא מעמיתך ממועט מומחה וכן צ"ל למה שכתבו התוס' דרב אחא אפילו למאן דס"ל עירוב פרשיות כו'** [**ע"כ הא דלא בעי מומחין יליף מעמיתך**] **או אפשר שר"ל דרב אחא נקיט משו"ה בצדק משום שר"ל לכ"ע אפילו למ"ד עירוב פרשיות ואפ"ה באחד סגי**

**מדאורייתא אבל קושטא דמשנתנו ס"ל אין עירוב פרשיות מדמעטי להודאות ממומחין** [א] **אי אפשר שר"ל דמומחה ממועט מדכתבה תורה מומחין בגזילות ש"מ דלגבי הני לא כו' כמ"ש התוס' לעיל** [**בתירוצם על וא"ת אכתי כו**']. ואף דעירוב פרשיות כתוב כאן מ"מ גלי רחמנא דלענין ג' ומומחין לא קאי רק אגזילות דג' אימעט מבצדק ומומחין אימעט מדבעי כלל קרא למומחין ולא יליף מדיני נפשות לאורויי אתא דלא נילף דיני ממונות מדיני נפשות ודוקא גזילות בעי מומחין]:

קשה מנ"ל להמקשן להקשות או למה לא מתרץ כן בין לפירוש דמה הן קתני בין למסקנא תרתי קתני לעולם אין עירוב פרשיות כתיב כאן ובעי שלשה משום משפט אחד כמו לרבי יוחנן ומעטינהו ממומחין מדכתב רחמנא מומחין גבי גזילות [הא למה לי. והלא איכא למילף מומחין מדיני נפשות כדיליף דרישה וחקירה] ע"כ להורות דוקא גזילות ולא הודאות והלואות ואין לומר דזהו שכתבו התוס' הומ"ל דאפילו אין עירוב פרשיות כתיב כאן ובדין הוא כו' דז"א דהתוס' כתבו כך למאי דלא מרויחין מידי בתירוצא דמ"מ צריך לתרץ מדרבנן ומדרבי חנינא משום נעילת דלת אבל קושיתי דאדרבה יניח כסברת המקשה דאיירי הכל מדאורייתא [ב] וכ"ת [כמ"ש התוס'] ושמא לענין מומחין אין ללמוד דיני ממונות מדיני נפשות כו' אף שהתוס' לא כתבו כן רק לי"ל לחודא לתרץ א"ע למ"ד עירוב פרשיות מ"מ דילמא הגמרא סבירא לה אף לסברא חלוטה ופשוטה עד שמקשה המקשה לרבי אבהו [אי אין עירוב פרשיות למה לי ג' דאי משום דדרשי משפט מומחה נמי ליבעי דא"ל מדאצטריך למכתב בגזילות ולא ילפינן מדיני נפשות ע"כ להורות דדיני ממונות לא בעי מומחין דז"א דאי אפשר למילף מדיני נפשות כיון דאין שוין במספר הדיינים] ואף התוס' כתבו כך לסברא חלוטה משום דקושייתם הוא אף על המקשה [דפריך] אי ס"ל עירוב פרשיות מומחה נמי תבעי מנ"ל להקשות דלמא אין צריך מומחין משום דא"כ מומחין דכתב רחמנא למה לי וע"ז כתבו ושמא לענין מומחין אין ללמוד כו' והתוס' מקשין אחלוקה הראשונה שהיא מוקדמת [וה"ה אחלוקה דאין עירוב פרשיות איכא נמי לאקשויי דלמא שלשה בעי ממשפט ואין צריך מומחין משום דא"כ מומחין דכתב רחמנא למה לי וכקושיית הגאון וע"ז שייך נמי תירוצם ושמא כו'] אולם נכריח מרש"י ברב אחא שפי' [בד"ה מדאורייתא חד נמי כשר כו'] ואין עירוב פרשיות כתיב כאן מאי כוונתו בזה ומאי דוחקי' אלא משום דאל"כ אכתי [נימא] דצריך אותו יחיד להיות מומחה וא"כ מאי קאמר אלא משום יושבי קרנות [הא כיון דנימא דבעי מומחה לא שייך גזירה דיושבי קרנות כמו שביאר הגאון לקמן (דף ו') בתוס' בד"ה וכ"ת] וכ"ת דס"ל נמי סברת רבא דמשום נעילת דלת תקנו בהדיוטות [וכדרבי חנינא] ולא תקנו בחד

כעין דאורייתא משום יושבי קרנות וכי תימא [אי ס"ל גם לרב אחא סברת נעילת דלת] א"כ לישני [אהא דפריך] אלא מעתה טעו כו' אתה נועל דלת כו' כדלעיל [בדרבי אבהו] י"ל דהכא ישנו ב' סברות דלא ישלמו משום נעילת דלת [כמ"ש התוס' לעיל בד"ה אלא מעתה טעו לא ישלמו] ומשום יושבי קרנות [כמ"ש התוס' בד"ה כ"ש] ומשני בהיפך נמי ישנו ב' סברות [כ"ש דאתה נועל דלת כו' כדלעיל וכ"ש דנפישי יושבי קרנות כדמסיק בשינויא הכא] דאין זה דעת רש"י שהרי פירש בהדיא טעו לא ישלמו כיון דברשות נחתו אפילו מדאורייתא כו' וטעמו מוכרח מדמסיק לרב אחא אית ליה דשמואל כו' [דשנים שדנו דיניהם דין דבדיעבד אוקמוה אדאורייתא] והיינו דמדאורייתא דין היחיד דין אפילו שאינו מומחה ש"מ דאי הוי ס"ל עירוב פרשיות הוי ילפינן מיניה מומחין אף דאינן שוין במנין הב"ד א"כ הדרא קושיא לדוכתא שהרי זאת הסברא שמעינן לפי האמת מרש"י [דאיכא למילף מומחין אף דאין שוין במספר ודלא כסברת ושמא שכתבו התוס' לעיל] ואם יש פתחון פה לבעל דין לחלוק בין עירוב פרשיות למשפט אחד דעירוב פרשיות אמרינן אע"ג דסגי באחד [מ"מ צריך מומחין] דהוי כאלו כתוב לגביה ממש [אבל מדיני נפשות בהיקישא דמשפט ליכא למילף כיון דאין שוין במספר הדיינים וא"כ לא קשה קושיא דלעיל דאי בעי שלשה משום משפט אחד מומחין נמי ליבעי דא"ל מדאיצטריך למיכתב כלל מומחין בגזילות ולא ילפינן מדיני נפשות דז"א דכיון דאין שוין במספר הדיינים ליכא למילף בהיקישא דמשפט] א"כ לא מקשו התוס' [בד"ה ומדאורייתא] מידי לפירש"י דדלמא צריך בצדק לאפוקי משפט אחד [דהוקשו כל דיני ממונות להדדי דבעינן שלשה] בל"ז אי אפשר לומר כן [דבצדק לאפוקי משפט אחד] דא"כ למה כתב רש"י ואין עירוב פרשיות כו' דמה לי משפט אחד מה לי עירוב פרשיות ממ"נ אי ילפינן מומחין אף דסגי באחד ולכך פירש אין עירוב פרשיות א"כ גם ממשפט אחד נילף מומחין אף דלא שוין במנין הדיינים ואי אין סברא ללמוד מומחין [כיון דאין שוין במנין א"כ למה כתב רש"י ואין עירוב פרשיות ולכך מקשו תוס' שפיר בצדק למה לי דע"כ לית ליה דרשה דמשפט כמו דלית ליה עירוב פרשיות לרש"י] וק"ל. ש"מ בהכרח [מקושיית התוס'] (דאין) [דשוין] משפט אחד ועירוב פרשיות לענין זה וש"מ [מרש"י] דשפיר אמרינן עירוב פרשיות לענין מומחין אף דבצדק תשפוט מורה לן דבאחד סגי [וה"ה בהיקישא דמשפט וקשה קושיא דלעיל] י"ל דרש"י הוא דפי' בדרב אחא כן ולרש"י ל"ק מידי דרש"י לשיטתיה אזיל בפירוש עירוב פרשיות כמו שכתב בשמעתין ובב"ק דלמ"ד עירוב פרשיות קאי אמלוה גרידא ולא אגזילות ולמ"ד אין עירוב פרשיות קאי אתרוייהו ועכ"פ אף לרמי בר חמא דס"ל אין עירוב פרשיות וארבעה שומרין צריכין

כפירה במקצת כו' מ"מ אמלוה נמי קאי ובשמעתין קאמר ואי אין עירוב פרשיות כתיב כאן לגמרי דס"ל דלא קאי כלל אמלוה דאל"כ תיבעי נמי מומחין ומשפט אחד לא קאי רק דיני ממונות לדיני נפשות לכ"ע [ג] ולכך פירש"י בדר' חנינא [בד"ה שנא' משפט אחד] ממונות כנפשות ולא פי' ממונות כעדים זוממין דכתיב בממון גופיה [כמ"ש התוס' בד"ה שנאמר דעיקר דרישה וחקירה בעדים זוממין כתיב בדיני ממונות כו' אלא משום דממשפט אחד אין להשוות דיני ממונות אהדדי ולא הוי ידעי' שאר דיני ממונות] [ד] אך עתה קשה [דקאמר] איכא בינייהו דשמואל איכא בינייהו דר' אבהו הול"ל מה לו להביא שמואל בר פלוגתיה דרבי אבהו ולהניח ר' אבהו דעסיק בגרה וכ"ת הא בלא"ה נמי יכול לעשות איכא בינייהו עירוב פרשיות לפירש"י [שפי' בדר' אחא ולית ליה עירוב פרשיות] דז"א דיכול להיות דרבא נמי מצי למיסבר אין עירוב פרשיות ומכח משפט אחד צריך שלשה ומומחין מדאורייתא וכמ"ש התוס' לעיל [בד"ה דברי הכל] דהוי מצי למימר דאפילו אין עירוב פרשיות כתיב כאן בדין הוא דליבעי ג' מומחין כו' וגם רב אחא היה יכול לפרש כאוקימתא דרבא משום דר' חנינא נעילת דלת ואין עירוב פרשיות רק משום משפט אחד [ה] ומאי בינייהו מצד האוקימתא. ועוד דליפלגי בעלמא לענין עירוב פרשיות לענין מודה במקצת בלא זה י"ל דרבא בהכרח לית ליה דשמואל ורב אחא מצי סבר [דשמואל] דלמה לנו לומר דפליג ולעשות פלוגתא [ושפיר ניחא איכא בינייהו דשמואל] אבל דרבי אבהו לא מצי למימר דרב אחא לית ליה דר' אבהו בהכרח דאפשר דאף דג' מתקנות רבנן מ"מ אין דיניהם דין דכל דתיקון רבנן כעין כו' ואדרבה חכמים עשו חיזוק לדבריהם יותר משל תורה ובכ"מ מצינו דאלמוה רבנן לתקנתייהו כ"ש כאן דאל"כ מה הועילו חכמים בתקנתן כל הדיוט יקפוץ וידין ויהיה דינו דין (בזה מיושב וא"ת דבראש דבור המתחיל ד"ה כו' לרמי בר חמא [דאף דס"ל אין עירוב פרשיות מ"מ מדרבנן אין דיניהם דין] ומתורץ בזה קושייתנו הראשונה [ו] וצריך להולמו בסגנון אחר. כ"ז הגה"ה מדברי המחבר מלבד תוספת דברים שהגהנו בו) ולכך לא מצי לומר איכא בינייהו דרבי אבהו דלמה לנו לומר לית ליה דרבי אבהו ולעשות פלוגתא עליו שאין מכריחנו אך עתה קשה מאי פריך אילימא דלא בעינן שלשה והא אמר רבי אבהו כו' דלמא ר' אבהו מדרבנן קאמר ושפיר קאמר דברי הכל אבל מדאורייתא אין צריך שלשה דאין עירוב פרשיות כו' ומשנתינו איירי מדאורייתא כסברת המקשה וקתני מה הן כו' אבל הודאות והלואית אין צריכין שלשה מדאורייתא וא"ל דדחיקא ליה לפ"ז שישמט התנא תקנתא דרבנן דבין לרבא בין לרב אחא תני התנא תקנתא דרבנן דהא אחד דיני ממונות בדרישה כו' איירי מדברי תורה וע"כ הך תקנתא קדים ואדרבה בשינויא דרבא

ורב אחא דוחק קצת דאיירי משנתינו בתר תקנתא ואחד דיני ממונות קודם וע"כ תקנתא דנעילת דלת לענין דרישה תיקנו קודם שהרי תיקנו אף בחבלות כמ"ש התוס' בד"ה שלא תנעול ש"מ דאותו נעילת דלת יש לחוש יותר בלא זה אין ה"א לומר אתקנתא דרבנן אפילו בדיעבד אין דינו דין: בלא זה י"ל דתלמודא לעיל לא ידע אם ר' אבהו מדרבנן קאמר למה יתקנו רבנן שלשה כיון דמדאורייתא בחד סגי דלא אסיק אדעתא הא דיושבי קרנות ורב אחא שחידש לא רצה לישב המשנה כן [דמה הן קתני ומדאורייתא] משום קושיא דשלשה שלשה למה לי אבל לבתר דפתח לנו רב אחא סברת יושבי קרנות יכול האמת להיות דר' אבהו מדרבנן קאמר ולכך לא מצי לומר דרב אחא לית ליה דר' אבהו: אמאי לא מקשי לעיל בקיצור בר' אבהו גופא מיניה וביה דקאמר דברי הכל אין דיניהם דין כו' דדברי הכל היינו אפילו למ"ד אין עירוב פרשיות תקשי שלשה למה לי כמו דפריך השתא ואי קסבר אין עירוב פרשיות שלשה למה לי א"כ צ"ל דבר' אבהו י"ל משום משפט אחד וקושטא דבעי נמי מומחין אבל לפי מ"ש לעיל דלרש"י אין משפט אחד לימוד כלל א"כ לפרוך בר' אבהו גופא דזה אינו מלבד די"ל כל ברייתא דלא מיתנייא בי ר' חייא כו' כמ"ש התוס' בד"ה דברי הכל וס"ל לר' אבהו דאין מ"ד בעולם דלא ס"ל עירוב פרשיות ולשון דברי הכל קאי אפלוגתא דפשרה לקמן [דף ו'] בלא"ה נמי לא קשיא לפי מ"ש לעיל שיטת רש"י [בפירוש דעירוב פרשיות] וק"ל:

אבל זה אין להקשות שיקשה לעיל בקצרה ולמה ליה לעשות (ג') [ב'] חלוקות להקשות כן [דהיינו אי למעט שלשה והא אמר ר' אבהו כו' ואי למעט מומחין כו'] ימעט מתניתין הודאות מגזילות מה שיהיה הא לר' אבהו שוין לענין ג' [וה"נ הו"ל להשוותן לענין כל מילי] ואמאי מחלק מתני' להודאות מגזילות דז"א דהמקשה מבקש לדעת קושטא (דתנא) לפירושא דמתני' מאי ממעט התנא ואף אם לא היה קשה לו מידי מ"מ היה מקשה ולמאי. מלבד שיש לומר דרך חילוק שמקשה בזה האופן ועושה ב' חלוקות להורות נתן שבחלוקה למעט מומחין קשה עוד קושיא נוספת דהיינו אי הכי תרתי קתני כו' ולמה ליה לר' אבהו לפרש מה הן: [בדפוסים ישנים היה כתוב כאן ישוב קושית תוס' על רש"י שבדף ה' ושבדף ו' ואנחנו הצגנוהו לקמן בדף ו']:

## דף ג.

גמרא **אי אפשר דלית בהו חד דגמיר כו' עיין בטור ריש סי' ג' שכתב פלוגתא בין הרמ"ה להרא"ש [דלהרמ"ה בעי שלשתן גמירי אע"פ דלא סבירי (נ"א דלא סמיכי) ולהרא"ש סגי בחד דגמיר] ולכאורה הרמ"ה כתב כך דפסק כר' אבהו דתיקנו רבנן**

**שלשה הדיוטות דגמירי במקום שלשה מומחין וכי היכי דמדאורייתא צריך שלשתן להיות מומחין כל דתיקון רבנן כעין דאורייתא תיקון וצריך שלשה להיות גמירי דאלו לרב אחא מפורש דא"צ רק אחד להיות גמור כדקאמר שלשה אי אפשר דלית בהו חד דגמיר**. והרא"ש כתב כן ברב אחא כי מביא אוקימתות שניהם משום דבה"ג פסק כרב אחא והרי"ף ואיהו הסכימו כרבי אבהו. ויכול להיות דלא פליגי כלל [דלדינא למאי דפסק כרבי אבהו גם הרא"ש סובר דבעי שלשתן גמירי] ואי משום דלא הו"ל להביא הא דרב אחא הנה הביאו משום דה"ג והתוס' פסקו כן. וצ"ל בדוחק כיון דהרי"ף לא הביא בספרו אוקימתא דרב אחא. והרא"ש הביאו ומאריך בהסברתו משמע ליה [להטור] דלענין דליסגי בחד דגמיר נקטינן מיניה דבהא לא פליג רבי אבהו דאל"כ הול"ל א"ב למר צריך שלשה דגמירי רק בענין שנים שדנו פסק כר' אבהו יש גורסין בהרמ"ה אע"פ דלא סבירי וישרה בעיני:

הכלל גמיר נקרא הדיוט סתם בני אדם לא גמיר אפילו מיקרי יושבי קרנות ופסול לדינא ושלשה יושבי קרנות פסולין אם לא בערכאות דסורא שנתמנו דכשירין לחכמים דפליגי אר"מ. גמיר וסביר מיקרי מומחה ודן יחידי רק חייב לשלם בטעה. גמיר וסביר ונקיט רשותא פטור מלשלם:

ברש"י בד"ה **אלא מעתה טעו לא ישלמו כו' כיון דברשות רבנן קנחתו כו'**. ובסמוך [בתירוצא דרב אחא פי'] טעו לא ישלמו כיון דברשות נחתו אפילו מדאורייתא. משמע דבשלמא אי לא נחתו ברשות ניחא דחייבין. הא שם דינו לאו דינא כלל והדר דינא כמו השתא שנים שדנו לרבי אבהו אין דיניהם דין והדר דינא. ודיוקא דמתני' דאם היה מומחה פטור הא שאינו מומחה חייב דהיינו רישא דן את הדין כו' מה שעשה עשוי וישלם כו'. מוקמי לקמן לר' אבהו בדקבלו עלייהו ואמרו ליה דיינית לן דין תורה. וא"כ היאך הבין בל"ז. [בלאו מתני' דידן ושקלא וטריא דלעיל תקשי ליה הך מתני'] למאי דלא ידע בתקנתא דרבנן משום נעילת דלת למה דינו דין כלל. [י] עוד קשה מאי דייק הא שאינו מומחה כו' אין הכי נמי כיון דיחיד הוא דן שלא ברשות דהא לרבי אבהו קיימינן דס"ל שנים שדנו אין דיניהם דין ודוקא ג' ברשות רבנן נחתו ודלמא אה"נ דטעו לא ישלמו אבל אחד שאינו מומחה חייב. ואי ידע דאיירי בדקיבלו עלייהו א"כ צ"ל לרבי אבהו ע"כ בדאמרי ליה דיינית לן דין תורה ודלמא משום הכי חייב ודו"ק:

בתוס' בד"ה **שלא תנעול כו' ויש מפרשים דוקא גזילות על ידי חבלות כו'**. רבים המשתבשים ודבריהם פשוטים דודאי מן התורה אין חילוק וגזילות לחודא בעי מומחין דגזילות דבשומרים ודאי גזילות לחוד הוא ואפילו הודאות והלואות בעי מומחין

מדאורייתא למאי דמסיק השתא. ובתחלת הסוגיא קודם בואינו לנעילת דלת דסלקא דעתין דאירי הכל מדאורייתא ודאי אירי בגזילות לחודא דמדאורייתא אין חילוק לזה הוצרך לומר גזילות דעיקר שלשה דכתיבא כו' וחבלות מה לי חבל כו' ושם לא קשיא כלל קושית התוס' היאך דנין בבבל כו' שהיא מדרבנן. אבל למאי דמסיק דמשנתינו אירי מדרבנן ומשום תקנתא ואפ"ה גזילות וחבלות נשאר על דין תורה וצריך שלשה מומחין א"כ היאך דנין בכמה דוכתא כו'. לזה פי' היש מפרשים דגזילות וחבלות שבמשנתינו אירי בגזילות שע"י חבלות כיון דלא שכיחי הניחוהו על דין תורה אבל גזילות לחודא או חבלות לחודא תיקנו בהו רבנן כדי שתנעול דלת בפני עושי עולה וא"צ מומחין והוי כמו הודאות והלואות [עיין במהרש"א] וק"ל:

באו"ד **וא"ת והיאך כו' שהחזירו כו'**. לכאורה אין קושיא דבעומדין במרדן על הב"ד להוציא טרף משיניהם:

בתוס' בד"ה **נזק כו'**. תפסו בהמקשה. וכן מ"ש והא דקאמר משום דקבעי למיתני חצי נזק דלא כר"ע כו'. [ולא הקשו ממתני' גופיה דקתני נזק וחצי נזק דבעי מומחין ע"כ דאירי בשור דאזיק אדם וע"כ דלא כר"ע]. דהכא משמע טפי דבעי מומחין:

לכאורה מה שאמרו פ"ק דב"ק והשתא דאמרינן חצי נזקא קנסא וכו' האי כלבא דאכל שונרא כו' ולא מגבינן בבבל משמע דלמ"ד ממונא מגבינן וכאן משמע דבעינן מומחין [למאי דמסקו תוס' דאירי אפילו בשור דאזיק שור בנזקי קרן דאין מועד בבבל] וצ"ל כמ"ש התוס' שם דהאי והשתא דאמרת כו' אינו מוסב על ולא מגבינן בבבל רק על האי כלבא דאכל כו' [משונה הוא וחייב עכ"פ לשלם אבל למ"ד פ"נ ממונא פטור מכלום ע"ש בתוס'] ואולי גם מה"ט פי' כן שם תוס':

בספר ב"ח ראיתי בדרך עראי מ"ש בסימן ד' על גמיר ששינה רש"י פירושו כו' ואינו יודע לו מקום והדבר ברש"י כמשמעו. גמיר ששמע מאחרים ואינו יודע להוסיף סברות ולדמות. וסביר. מדעתו:

## דף ג:

גמרא **רבי יהודה אומר בחמשה כו'**. וטעמא דרבי יהודה באמת נראה דבסנהדרין כתיב ביה מספר שבעים אין לנו להוסיף מכח אין ב"ד שקול דא"כ הול"ל אספו לי שבעים ואחד איש משא"כ בעגלה ערופה דכתיב זקני אף דמיעוט רבים שנים מ"מ מכח סברת אין ב"ד שקול מסתבר לומר זקני שלשה. וזה שכתב רש"י בעגלה ערופה וסתם זקני ב"ד משמע:

יש משבשים לעיל במקשה אי אין עירוב פרשיות שלשה למה לי דלמא משום ב"ד נוטה וזה הבל דאם נלמד דצריך ב"ד אמרה תורה עשה ב"ד נוטה ולעיל פריך דלמא אין צריך ב"ד דבאחד סגי. תדע דלא פריך לר' יונתן למה לי ב' אלהים תיפוק ליה דבעינן ב"ד נוטה: גמ' **אלא הא דתנן שנים אומרים זכאי כו'**. דאף אם תאמר דאיירי בהודאות והלוואות מ"מ הוא כעין דאורייתא וצריך דעת שלשה הדיוטות שוין:

גמ' **מייתי לה בק"ו מדיני נפשות**. וכי תימא דיו וליבעי ב' יתרים לחייב. דחייב בדיני ממונות טובה לזה ורעה לזה ואינו דומה לרעות שבדיני נפשות שהוא רעה לכל. רק דומה לזכות בדיני נפשות שנקרא טובה לזה ורעה לגואל הדם וכה"ג:

בתוס' בד"ה **אין דורשין תחלות כו' וקשה כו'**. ראוי לדקדק ביישובו של רש"י. עכ"פ אין כוונתו דצריך למיבעי מומחין דלא היינו יודעין בלא"ה שצריך שלשה מומחין (דהוי אמינא) [דהא] משני אלהים ע"כ ידעינן מומחין. רק כיון דסוף סוף נשמע מיניה מומחין כיון שהוא הראשון מצריכינן לגופיה אף שהיינו יודעין בלא"ה. וכן הוא לר' יונתן כדמסיק אצל דיין הרגיל. וקרנות וט?פות ועשרה כהנים מסייע ליה [ddrשי' כולהו למנינא משום דלא נשמע מיניה שום חידושא כלל]. צריך עיון:

בתוס' בד"ה **מוקי לה כו' ועוד מצי למימר כו'**. לא נתחוורתי מ"ש מתירוץ ראשון. ולולי סיומם דרע לזה וטוב לזה היה אפשר לומר בדוחק בכוונתם דאין שייך בדיני ממונות הטייתך לרעה על פי שנים שהרי סך הכל של הב"ד רק (שנים) [שלשה] ולא תמצא לרעה רק בהסכמת כולן ואין זה אחרי רבים להטות דאיירי לרעה ע"י שנים. אף דגם בעשרים ושלשה לא משכחת [לרעה ע"י שנים] רק ע"י מוסיפין וה"נ בדיני ממונות בשלשה אם שנים מחייבין ואחד מזכה יוסיפו מ"מ לא דמיא דבב"ד של דיני נפשות דהיינו עשרים ושלשה משכחת שפיר אחרי רבים להטות אפילו לרעות בכמה גוונא כגון עשרה מזכין ושלשה עשר מחייבין וכה"ג רק שנים במכוון לא תמצא רק במוסיפין והתורה לא כתבה בפירוש שנים רק על לשון של תנא דמתני' פריך בגמ' לקמן דתנן הטייתך לרעה ע"פ שנים היכי משכחת לה ומשני במוסיפין משא"כ בב"ד שלשה של דיני ממונות לא תמצא בו שיתקיים באותו ב"ד הטייתך לרעה שיתקיים אחרי רבים להטות. ומהאי טעמא אין מקום למ"ש לעיל במתניתין [ג ע"ב ברש"י בד"ה אין ב"ד שקול]. דהדברים כפשטן דעושין ב"ד נפרד דהשתא יכול להתקיים ביה שינוי הטייתך לטובה מלרעה לטובה ע"פ אחד ולרעה ע"פ שלשה וארבעה וכו' דמידי שנים כתיב רק תנא נקיט שנים משום דקושטא הוא שאם ישנו שנים כגון במוסיפין אזלינן בתרי'. משא"כ במספר זוגות דרך משל כ"ב לא מתקיים באותו ב"ד לעולם שינוי הטייתך לטובה מלרעה דלעולם אם הוא

בהיפך נמי אזלי' בתר אותו רוב בין לטובה ובין לרעה כגון ב"ד של עשרים ושנים. עשרה מחייבין ושנים עשר מזכין זכאי ה"נ עשרה מזכין ושנים עשר מחייבין חייב והתורה רצתה בב"ד שיתקיים בו לא כהטייתך לטובה כו' וק"ל. ולפי"ז לנטות למה לי:

בתוס' בד"ה **דיני ממונות לא כ"ש תימה כו'**. לא הקשו בקצרה אשמואל דאין הולכין בממון אחר הרוב אלא הא דתנן שנים אומרים זכאי ואחד אומר חייב זכאי. דשמואל מפיק לה מאחרי רבים להטות דקאי אדיני ממונות ודוקא ברוב דאיתא קמן אבל לא ברוב דליתא קמן אבל עתה דפתח לנו תלמודא ברבי יאשיה דאפילו רובא דאיתא קמן לא כתיבא בדיני ממונות רק ילפינן בק"ו מדיני נפשות ובדיני נפשות דאיתא קמן וליתא קמן שוין א"כ נילף הכל בק"ו:

בתוס' בד"ה **מסנהדרי גדולה פריך שפיר כו'**. לשון פריך שפיר משמע כאלו מסנהדרי קטנה לא פריך שפיר ואח"כ סיימו הלשון של מ"ה [לא יתכן] דבל"ט סגי אבל מ"מ קשה [דלא ליסגי בכ"ג] עוד קשה דמאי מקשה כלל כו' בגמר דין כתיב הא כתיב עדה שופטת לרעה ועדה מצלת ואין זה עשרים בהסכמה אחת ומאי פריך כלל כדי שיגמר הדין בעשרים ושלשה הא אי אפשר לומר כן ואולי י"ל בדוחק דתרתי מקשו התוס' אבל סנהדרי קטנה דעשרים כתיב בין הכל ותו לא כדדרשי' עדה שופטת כו' א"כ לא פריך מידי ועוד אף באת"ל כו' סוף סוף בל"ט סגי ודוחק:

## דף ד.

גמרא **שנאמר ודם זבחיך ישפך** לא גרסינן בגמרא וכן במשנה שם ליתא וכן משמע מרש"י ותוס':

בתוס' בד"ה **כולהו ס"ל כו' ונראה דדוקא הכא וכו'**. ולכך לא חשיב דר"י בן ברוקא דהתם לא מכחשו אהדדי ודריש כפות ללולב ולמזבח וכפת ללולב אחד וכן לר"ע [אף דם"ל יש אם למקרא מכל מקום דריש נמי כפת ללולב אחד] כמ"ש בסמוך [וכפות דריש ללולב ולמזבח]. ואין צ"ל לר"ע דכפת מורה דאחד סגי וכפות דבב' נמי יוצא ולא עבר על בל תוסיף (דבערבה היינו טעמא דלא עבר על בל תוסיף דכתיב ערבי בציר"ה תחת הב' ומאה נמי מקרי ערבי רק בשנים נמי יוצא אבל אלו כפת ה"א דוקא אחד כמו ה' פרשיות בתפילין וחמש ציציות וכה"ג) כמו במצות (בפתח תחת הוי"ו) מצות (בחולם) משא"כ בקרנות וסוכות ונפשות ליכא למימר הכי ודו"ק:

בא"ד **ומיהו קשה מרע"ק כו'**. דפליג אר"ש בקידושין:

בתוס' בד"ה **ושתים לעכב וא"ת כו' הול"ל שלש**. דא"ל חד לגופיה (ונצטרך) [והוצרך] לדקדק שכתבו לעיל [ד ע"ב בד"ה אין דורשין תחלות] וקושיא אחת מתרצת חברתה. דאי אמרי' חד לגופיה שקלינן כל התיבה לגופיה כמו בסוכות [אליבא דר"ש בסמוך]:
בתוס' בד"ה **מנין כו'**. בסוף הדיבור. אין להקשות. לבתר דכתיב ריבוי בחדא בנבילה או בשרץ נלמד אידך מיניה כיון דאורי דהוי כבשר דהיינו או דכתיב בשרץ וליכא (ריעותא) [ריבויא] בנבילה או לבתר דכתיב ריבויא בנבילה לא אצטריך בשרץ רק לאורויי [ח] שאין צריך שיקרוש כו'. דא"כ בפרק כל שעה הול"ל כשהותרה נבילה היא ודמה הותרה [כיון דאמרי' דאורי לן ריבויא דהוי כבשר] וק"ל:
בתוס' בד"ה **ורבנן כו' תימה כו' וא"כ כו'**. מקשין מאי וא"כ כ"ש אי סבר ר' ישמעאל יש אם למקרא כ"ש דקשה תרתי למה לי ותירצתי דבשלמא אי ס"ל יש אם למקרא אי כתב נפשת לחודא ה"א רביעית דם משני מתים טמא איצטריך בנפש ללמוד דוקא ממת אחד דהיכא שיש לימוד הסותר המקרא אזלינן בתר המסורה כדבשמעתין [גבי קרנות דכתיב וכיפר וכיפר וגבי חלב דרך בישול] (בכל התורה המדה היכא דמקרא ומסורת מכחשי אהדדי וליכא דבר המורה לן לדרוש המסורה. [אז למר דרשי' המקרא ולמר המסורה. אבל לא היכא דאיכא לימוד הסותר]). ואי כתיב בנפש לחודא ה"א ה"ה משני מתים דמה לי מאחד או משנים דמ"ש מבשר דשני חצאי זיתים משני מתים מטמאין כמ"ש התוס' מקודם [בד"ה מנין] שהם ב' קושיות למה לי קרא לדם [דמצטרף] מ"ש מבשר [דשני חצאי זיתים משני מתים מצטרפין] וגם לר' ישמעאל דבעי קרא [לרביעית דם] שמטמא למה לי [הא דם הוי כבשר] ותירצו כיון דגזעו מחליף לא אתיא [רביעית דם שמטמא] מבשר. ולשני מתים [באמת] אין צריך קרא. והא דנקיט מנין כו' לאו משום שיהיה פשוט לו במת אחד כו' דאי כו' וק"ל. לזה כתב נפשת וכתב בנפש דהשתא ע"כ ממועט שני מתים. אבל עתה דם"ל לר' ישמעאל יש אם למסורת א"כ תרתי למה לי ולמה לי בנפש:
בא"ד **למה לי תרי קראי כו'**. אין להקשות דמכל אחד לחודיה ה"א ה"ה בשני מתים. דכיון דשינה המסורת מהמקרא והלכה למשה מסיני לילך בתר המסורת ע"כ למעט שני מתים אתי וא"כ קושיתם על בנפש למה לי:

## דף ד:

גמ' **מפני הדין כו'**. אין להקשות למאי דקיימינן השתא יש אם למקרא א"כ ישנו ששה קרנות וה"א לפחות שנים לעכב איצטריך וכיפר [ולמה הוצרך לומר מפני הדין]. דא"כ

בחד וכיפר סגי. וכ"ת כסברא דלעיל בבית הלל כפרה בכדי לא אשכחן ועוד ב' קרנות [היתירין על ארבע עד שש] דהיינו שלשה לעכב. דא"כ בב' וכיפר סגי. דהא קושטא דמתנה אחת צריך ועיכב אם לא נתן. וזהו שדקדק רש"י מפני הדין הוצרכו לכתוב כולן כו'. ולכך מסיים הגמרא וכיפר אע"פ כו' כיפר כו' כיפר כו' וק"ל:

אין להקשות [גבי חלב דאמרי' יש אם למקרא] הכא מקרא ומסורת לא מכחשו דנדרוש תרוייהו [כמ"ש התוס' לעיל ע"א בד"ה כולהו ס"ל דהיכא דלא מכחשי דרשי' תרוייהו] חלב (בקמץ) וחלב (בצירה) ובשניהם אסורים לבשל. ולמסקנא ניחא דהאי טיגון מיקרי. או שמא בחלב וחלב יחד דוקא אסור לבשל. עיין. [וזה אפשר דקשה גם למסקנא דלא מיקרי טיגון רק כשמטגנו בחלב לבד. אבל אם מבשל הבשר והחלב בחלב מיקרי בישול]:

ברש"י בד"ה **בפרשת שמע ובפ' כי יביאך כו'**. כצ"ל דבקדש לא כתיב לטטפת:

בתוס' בד"ה **דנין כו' תימה כו' כיון דאשכחן כו'**. וכן אין להקשות להיפך למה לי קרא דפנימיים זה מזה אי משום דה"א אין למדין זה מזה ואין מעכבין א"כ בה"א זו למה לי וכיפר השתא פנימיים לא מעכבי חיצוניים מיבעיא. דה"א לבתר דאשכחן דפליג קרא חיצוניים מפנימיים דמעכב דאורי וכיפר שלא יעכב תו מחלקינן אפילו הפנימיים מהדדי. וסברא החיצונה אינו מוחלט די"ל כך וכך:

בתוס' בד"ה **לטוטפות כו' ויש מפרשים כו' וגורעין כו'**. לכאורה ליש מפרשים גורעין ו' קמא של ולטוטפת כמ"ש גורעין ו' דבריש התיבה ולר"ת נשאר ו' קמא במקומה ודרשינן לה כמו והנותר ולזה כתבו וה"ג כו' [ולטוטפת] לר"ת משא"כ ליש מפרשים א"צ לגרוס כן כיון דגורעין ו' קמא ושדינן בין פ' לת' הוי כאלו כתיב לטוטפות אבל מתוס' זבחים משמע ליש מפרשים גורעין הו' שבין ב' טיתי"ן ע"ש. ואולי אין חילוק וקפידא ו' קמא ו' תנינא:

בתוס' בד"ה **טט כו' א"נ כו'**. ומ"מ מקשה לר' ישמעאל דדריש המסורת. דאם בכל מקום יש אם למקרא הו"ל למיכתב ג' פעמים לטוטפות הרי עכ"כ. לא פחות מד' ויותר לא דלא מצינו כתובים בענינא דתפילין. או דל חד לטוטפות לגופיה פשו ד':

בתוס' בד"ה **כדרך כו'**. לפירש"י הגירסא כדרך שבא לראות הקב"ה אותך וקאי המסורה יראה אהקב"ה כן אתה בא (בחולם לשון ציווי כמו בא אל פרעה) ליראות דהיינו יראה שהוא המקרא וקאי אזכורך. וכתבו ואין הלשון משמע כן. הן לשון כדרך שבא כו' כך בא כו' משמע שבא תרוייהו קאי אחדא דהיינו זכורך. הן לשון יראה יראה משמע הכל אזכורך. ובחגיגה הקשו עוד דדריש המסורה קודם דהיינו יראה בחירק והו"ל למידרש

המקרא קודם שהוא העיקר שהרי אותן דפליגי ס"ל יש אם למקרא לבד כמו חלב או חלב. לזה פי' ר"ת בהיפך כדרך שזכורך בא ליראות מן השכינה בשני עינים בראיה שלימה מהקב"ה דהיינו יראה המקרא כך זכורך בא לראות דהיינו יראה וזה שכתבו איפכא כו'. ולפי זה צריכין לדחוק בפירש"י שלפנינו במ"ש ותרוייהו דרשי יראה כל זכורך כו' צריכין לדחוק שכוונתו שיראו פני השכינה את זכורך יראה משמע שיתראו לפניו ומ"ש שהוא בא לראותו וכן מ"ש אף אתה רואה אותו צריכין לדחוק שר"ל שהמכוון מן יראה בב' עינים כדי שיראו זכורך את השכינה בשני עינים. ומ"ש שה"וא ר"ל זכורך בא לראותו [ר"ל] השכינה. וזה שכתב כדרך שזכורך כו' כך בא ליראות לו כו'. [כ"ז צריכין נדחוק]. ולמה נהפוך דברי אלהים חיים ונעשה מן יראה יראה ומן יראה יראה דטפי נפרש יראה אזכורך כפשטיה וכן יראה וכמו שכתבו התוספות ולכאורה הוא משמעות דבריו פה ובחגיגה וערכין שוין (והתוספות היה לפניהם נוסחא אחרת) יראה שיראו זכורך פני השכינה כו' ותרוייהו אזכורך קאי ויראה המכוון אראיית הקב"ה לישראל הקיש ראייתך דהיינו יראה לראייתו דהיינו יראה כדרך שהקב"ה בא לראותך דהיינו יראה כך בא הקב"ה ליראות לו כמו ממנו. ובחגיגה [כתב] ליראות ממך דהיינו יראה מה הוא כו' וגם זה דוחק ודו"ק:

בתוס' בד"ה **דרך כו' דחלב או נבילה בחלב אסרינן כו'**. הרבה משתבשין בוקשה כו':

## דף ה.

גמרא **לאו מנייכו נקיטנא רשותא כו'**. מכאן הסמיכו שהנסמך כפוף להסומכו ועי' בשו"ת מהרי"ק שורש קי"ז באורך הרבה מה שמדקדק בזה:

ברש"י בד"ה **שרודין כו' שבימיהם היה להם כח ורשות מאת מלכי פרס**. מיהו רשות ממלך פרס למי שהוא [אינו מזרע שבט יהודה] כתב הטור שאינו מועיל אע"ג דלכאורה כ"ש הוא ומה נטילת רשות מריש גלותא או נשיא מועיל ואינהו גופייהו בא להם רשות מאת המלך כ"ש נטילת רשות ממלך גופיה והיינו טעמא דבזרע (ישראל) [שבט יהודה] תליא קרא ע"ש בטור ובב"י באורך:

ומה שכתב הב"י ושניהם המלך היה נותן להם רשות כו' מרש"י לא משמע רק ריש גלותא:

אי מועיל רשות לגמיר לחוד או אפילו ללא גמיר עיין בטור:

בתוס' בד"ה **ואם היה כו' משמע דסבר כר' אבהו ואפ"ה בחלוקה זו גופה יחיד מומחה דן כדקתני ואם היה מומחה כו'**. ועלה קבעי דגמיר וסביר ונקיט רשותא אבל כו' [עי' מהרש"א] ויש משבשים:

בא"ד **תקנתא דרבנן כו'**. ולעיל [דף ב'ע"ב דפריך ולמאי אילימא דלא בעי שלשה והא אמר ר' אבהו כו' אמאי] לא משני מה הן קתני ולמעוטי שלשה מומחין דבחד מומחה סגי כו':

בא"ד **אלא אכגון אנא דרבי חייא קאי כו'**. ופשיט מרב יוסף דס"ל נמי עירוב פרשיות כמו שכתבו התוס' כבר מפרק המגרש:

שם אכגון אנא דרבי חייא קאי. ולא פשיט מרבי חייא גופיה עובדא דרבב"ח [דבסמוך]. דהתם דלמא מועיל לו קצת רשותא דנשיא לענין דינו דין דהא בארץ ישראל חכימי טפי:

בא"ד **הוי מצי לשנויי כו'**. וסיפא ואם היה מומחה כו' ר"ל ונטל רשות פטור רק דחיקא לגמרא לשנויי כן מדקאמר בסיפא ואם היה מומחה כו' דא"כ הו"ל למיתני ואם נטל רשות ולא בסתם אם היה מומחה כיון דגמיר וסביר נמי מומחה לרבים קרי כדהכא וזה שכתבו התוס' בסמוך [בד"ה ואי לא] ובשאינו מומחה איירי דהא קתני סיפא כו' דע"כ מיאן תלמודא מלשנויי רישא במומחה וסיפא במומחה שיש בו עוד חד לטיבותא מדלא משני בקצרה כן כמ"ש כאן [אע"כ דדחיקא ליה לשנויי הכי מדקתני סתמא מומחה]:

בסה"ד דהתם פריך ומשני למ"ד כו'. ולמ"ד עירוב פרשיות לא קשה קושית הגמרא [ואימא אין ה"נ כו'] כלל דהכא תקינו משום נעילת דלת דלא שייך בקידוש החודש:

בתוס' בד"ה **דן אפילו יחידי כו' דאי בדקיבלו עליה אפילו שאינו מומחה נמי כו'**. לסתם קבלו אין צריך ראיה ובסמוך [בד"ה ואי לא זיל שלים] הוצרכו לראיה אקבלת דדיינית לן דין תורה. רק מ"מ הו"ל להביא ג"כ ראיה שלא תימא דאיירי בקבלת דדיינית לן דין תורה:

בא"ד **ומכאן כו' דהא שלשה במקום יחיד מומחה כו'**. ולא הכריחו בקצרה משלשה גופא אפשר לומר למ"ש התוס' לקמן ר"פ זה בורר וכן הוא מסקנת הפוסקים דבחדא לריעותא מועיל קבלה אבל בתרתי לריעותא צריך קנין ודיני ממונות בשלשה היינו הדיוטות דאי אפשר דלית בהו חד דגמיר אהני קבלה חד במקום שלשה אבל באחד או בשנים סתם בני אדם דאפשר דלא גמיר דפסול מדינא כמ"ש התוס' לעיל אין מועיל קבלת לא גמיר כגמיר ואחד במקום שלשה דשלשה לא גמירי פסילי או אחד גמיר פסול לזה הוכיחו מואס היה מומחה דאיירי בגמיר וסביר ואי בדקיבלו אפילו שאינו מומחה רק גמיר לחודיה נמי והול"ל ואם גמיר דן כו' ודו"ק. מיהו ממ"ש התוס' בסמוך ע"ב בד"ה יפה כח פשרה לא משמע כן רק מועיל קבלה באחד או בשנים סתם בני אדם.

ואפשר לומר שרצונם שם דומיא דפשרה דהלכתא צריכה קנין [בדומיא דהכי מהני אף בדין בשנים]:
ואפשר לומר עוד דדיני ממונות בשלשה י"ל בדקיבלו ועצה קמ"ל דלא תהא דן יחידי כמ"ש התוס' בסמוך [בדיבור שאח"ז] ואין ב"ד שקול נמצא הדין יהיה בשלשה לכתחלה לזה הכריחו ממומחה דאי בדקיבלו ובתורת עצה אפילו מומחה נמי לא כמ"ש התוס' כגון אנא כלומר יכול כו' גם י"ל דדיני ממונות בג' זה בורר לו אחד וזה בורר לו אחד כו' דהיכא דרוצה לציית דין אז הדין בשלשה ע"י זה בורר לו אחד כו':
בתוס' בד"ה **דהכא שבט כו'**. עיין בהוריות דף י"א ע"ב בעי מיניה רבי מרבי חייא מה אני בשעיר [א"ל הרי צרתך בבבל איתיביה] כו' ע"ש [א"ל התם לא כייפי אהדדי הכא אנן כייפינן להו לדידהו]וגמרא דהוריות ודפסחים קשה לכאורה טפי אהדדי [דבהוריות נמי מאיסורא מיירי] ואפשר דרבי חייא דהוי מארץ ישראל לענותנותן תלה הגדולה בריש גלותא דבבבל ואמר אנן כייפינן להו וכן רבי כדתניא משמת רבי בטלה ענוה ולענין הלכה אין נ"מ דהלכתא למשיחא [ולכך לא חש להשיב שלא כהלכה משום ענותנותו] ואביי דבבבל תלה הגדולה בנשיא שבארץ ישראל ואמר אנן כייפינן להו:
בסה"ד ונשיא שבא"י מנקיבות. אפשר זהו דקדוק ומחוקק מבין רגליו לשון ובשליתה היוצאת מבין רגליה דבאיש לא שייך לשון זה. שבטך ומשענתך המה ינחמוני בגלות דמ"מ לא יסור שבט ומחוקק במשענותם מזרע יהודה ודוד:
בפרק גיד הנשה (חולין דף צ"ב ע"א) כי שרית עם אלהים ועם אנשים אלו ראשי גליות ונשיא שבא"י פירש"י נשיא שבא"י קרי אלהים לשון מומחה כו':
בתוס' בד"ה **רבה בר חנה כו' כל בר חנה כו'**. ולמה יכנה שם אביו לסיכסא. אבל אי חנה שמו ליכא קפידא על שקורין בן בנו בנו כמו שאמרו רבותינו ז"ל אין אדם נמנע מלקרות כו' ויש מפרשים שהיתה לפני התוספות שם בעובדות רבה בר חנה [והשתא לתוס' ניחא שפיר טפי דקרי לרבה עצמו דהוא בר חנה סיכסא] ולא הבינותי דא"כ הו"ל לסתור [היש מפרשים] מכל רבה בר חנה שמוזכר שם כיון ששם העצם של האב היה בר חנה א"כ מה לשון רבה בר חנה אלא ודאי גורסין רבה בר בר חנה:
בתוס' בד"ה **נקיטנא כו' פי' כו'**. שלא נפרש נטילת רשות היה מרבי שהיה נשיא רק באמצעות אלו המסרסרות דהיינו ר' נתן רשות לרבי חייא לסמוך (לרב הונא) [לרבה בר רב הונא] ורבי חייא נתן הרשות לרב כו' [ר"ל אותו הרשות שהיה לרבי חייא מרבי להסמיך רבה בר רב הונא נתן אותו הרשות לרב וכן רב לרב הונא ונמצא שכל נטילת הרשות היה הכל מרבי להסמיך לרבה בר רב הונא. ולפי"ז היה צריך לומר דרבה בר רב

הונא היה בימי רבי וזה שכתבו התוס' בסוף הדיבור אבל אין סברא לומר דרבה בר ר"ה היה בימי רבי]:

עיין עובדא דירושלמי דרבי אבהו יתיב ודאין בקסרין הובא בספר ב"ח סימן ד':

ויש לכוין ע"ז מדוע אתה יושב לבדך כו' כי יבא אלי העם כו' וק"ל. ואמר יבא לשון הווה כמו ככה יעשה איוב כו' רגיל לעשות. ע"פ התוס' דעצה טובה אפילו למומחה [שלא ידון יחידי] ור"נ רגיל היה בדינין כו' [לזה אמר כי יבא כו' לשון הווה שרגיל הוא בדינין] וק"ל:

## דף ה:

גמ' **איבעית אימא משום הא גופיה כו'**. ויוסיף דעת יוסיף מכאוב:

בתוס' בד"ה **אא"כ כו' התם בפניו ממש איירי** [**עיין מהר"ם**]. עיין באורך בשו"ת מהרי"ק שהאריך מאד בהתוספות ושמעתתא הלזה:

בתוס' בד"ה **רבי חזיי' כו' ולעיל נמי גריס ואינהו כו' שלק ביצים**. ולפי"ז וטעו נמי בהאי [דשם מי בצעים הוא] מלתא באפי נפשיה היא:

בתוס' בד"ה **שנים שדנו כו'**. לא רצו לומר דנקיט שנים כי היכי דליהוי סהדי [כדקאמר תלמודא לקמן ע"א לענין פשרה] דהא בדיעבד קאיירינן והול"ל אחד שדן משא"כ לקמן דנקיט לכתחלה פשרה בשנים [שפיר קאמר תלמודא לקמן דה"ה חד נמי רק משום עצה טובה כי היכי דליהוי סהדי]. וא"ל לשיבוש משום ה"א דלא ידע אכתי סברת כי היכי דליהוי סהדי כו' [עיין במהרש"א]:

בתוס' בד"ה **יפה כח פשרה כמו שרגילין לעשות הדין כו'**. קשה קצת מאי פריך מרשב"ג הא שמואל איירי ע"כ בלא קיבלוהו ולכוף כשאינו רוצה לציית דין כלל וכמ"ש התוס' לעיל [ה ע"א בד"ה דן אפילו יחידי] דבציית אינו יכול לכופו ודרשב"ג ע"כ ברוצה להיות ציית דין דאז אפילו בפני אחרים רשאי לבא כ"ש באומרו לבא לפני שלשה דהיינו כמו שרגילין דהיינו עוד נוסף לאלו השנים דומיא דפשרה. וכ"ת דשמואל נמי איירי בהאי גוונא וכמ"ש האשר"י [דשמואל נמי בציית דין איירי אלא דאוקי לה בגוונא אחרינא ע"ש] א"כ קשה מאי מקשה מיוסיפו הדיינים דלמא התם איירי מלכוף דומיא דמשנה [דידן דקתני דיני ממונות בשלשה דאיירי מלכוף] ואי משמע ליה דאיירי [הך דיוסיפו הדיינים] בכל גוונא הא ודאי בקיבלוהו לא איירי. וכי תימא חלוקה ג' כמ"ש הרא"ש כמו שנקראים דיינים מן התורה [ט] דמקשה שפיר אשמואל דלדידיה סגי מדאורייתא באחד ואף דאיירי [רשב"ג] בציית דין מ"מ פריך שפיר דסוף סוף ש"מ דדיינים מן התורה מיקרי

שלשה. דא"כ גם לר' אבהו תקשי דליבעי מומחין וכ"ת ה"נ קאמר שלשה מומחין. א"כ ליחשב נמי יפה כח הדין דדין במומחין ופשרה בהדיוטות מיהו י"ל דז"א כיון שרוצה דוקא כמו שנקראים דיינים מן התורה דהיינו מומחין הוי כאלו רוצה להיות ציית דין וכרוצה לדון בעיר אחרת דהא רבנן תקנו דג' הדיוטות יכולין לכופו. (עה"ג) וי"ל דאמר כמו שרגילין [כתירוץ התוס'. ומ"מ פריך אשמואל אף דאיירי בלכוף] דאם יכולין לכוף א"כ ב' מיקרי דיינים וכוונתו לדון כמו שרגילין בעלמא מה שיקראו דיינים ודו"ק:

## דף ו.

גמרא **לימא כתנאי כו'**. למ"ש התוספות [בד"ה וכ"ת] דדברי הכל דר' אבהו למאן דס"ל עירוב פרשיות דלמא הני מ"ד לא ס"ל עירוב פרשיות:

ברש"י בד"ה **דן את הדין יחידי כו' בפירקין דלקמן מוקי לה כו'**. יש לראות כוונת רש"י במ"ש לקמן מוקי לה בשנשא ונתן ביד כו':

ברש"י בד"ה **מאן דאמר תרי כו' דכיון דלא מקשינן ליה לדין כו'**. קושטא נקיט וה"ה אם מקשינן מה לי שנים מה לי אחד:

בתוס' בד"ה **וכ"ת כו' התוס' תפסו על רש"י בכמה מקומות בשיטתינו בפרט בדף ה' ע"א בתוס' בד"ה ואם היה מומחה לרבים ובדיבור זה ובר מן קושיתם קשה מה שכתב רש"י בד"ה דן את הדין במומחה ליכא למימר כו' וכבר משמע מפירושו כמו שהבינו התוס' דלר' אבהו אף מומחה אינו דן**. ע"ק [הא דמבעי ליה לעיל (דף ה')] איבעיא להו כגון אנא כו' אין לו מקום לפירש"י לא לר' אבהו דאליביה מומחה אינו דן ולא לשמואל דאליביה אפילו הדיוט דינו דין והיאך יאמר אבל לא נקיט רשותא דיניה לאו דין ופירש"י והדר דינא אתמהה ודוחק לישב דמומחה דנקיט רשות מועיל אף לר' אבהו וזהו שכתב ובמומחה ליכא למימר כו' [ולא קשה קושית ובר מן קושיתם כו'] אבל מומחה דגמיר וסביר אינו מועיל דזה מנין לו להנבאות ונראה לפי ענ"ד דלרש"י משמע ליה דלמ"ד עירוב פרשיות דצריך מן התורה ג' מומחין דלא מיקרי ב"ד בציר משלשה רק מן התורה צריך שלשה מומחין ותקינו רבנן משום נעילת דלת שמא לא ימצא מומחין שיהיה סגי בשלשה הדיוטות אבל יחיד מומחה מהיכא תיתי שיועיל לא מדאורייתא ולא מדרבנן כי איפוא מצינו תקנה זו שתיקנו שיחיד יקרא ב"ד או מאיזה טעם יתקנו כך ויעקרו בזה דין תורה שלא לצורך [כיון דאפשר בקל להשיג ג' הדיוטות] אבל למ"ד אין עירוב פרשיות א"כ מדאורייתא אף אחד קרי ב"ד בהודאות והלואות או אין צריך ב"ד בהודאות והלואות ואפילו יחיד הדיוט מועיל ותקינו רבנן שיחיד הדיוט לא ידין אף שהוא גמיר משום גזירה

דיושבי קרנות דלא גמירי ופסולין לדינא ותיקנו שלשה הדיוטות דאז אי אפשר דלית בהו חד דגמיר אבל במומחה דלית ביה למיגזר [דכיון דמצריכינן שיהיה מומחה דוקא לא שייך למיטעי לקחת אחד מיושבי קרנות] הניח על דין תורה כי למה יעקרו דין תורה במקום שאינו צריך ור' אבהו לדברי הכל קאמר שנים שדנו אין דיניהם כו' הדיוטות אף למ"ד אין עירוב פרשיות (ולעיל דפריך אילימא דלא בעי שלשה והא אמר ר' אבהו כו' [הא כיון דאפשר לפרש דברי ר' אבהו דאיירי בהדיוטות דוקא א"כ דלמא מתניתין ממעט שלשה דוקא אבל מומחה בעי וביחיד מומחה סגי] ר"ל בה"א זו [דלמעוטי שלשה ע"כ] וגם מומחין אינו צריך דאל"כ תקשי ממ"נ אי עירוב פרשיות כו' בלא ר' אבהו [אלא ודאי אי לא בעי שלשה גם מומחין א"צ וסגי ביחיד הדיוט] ולזה מקשה והא אמר ר' אבהו כו' ב' סתם בני אדם אין דיניהם דין. (כ"ז במוסגר מלבד תוספת דברים שהגהנו) והיינו טעמא דרבנן תיקנו שלשה הדיוטות יתד שלא תמוט אף בדיעבד אין כח לשנים לדון וכמו שכתבתי לעיל [דף ב' בהחילוק דחכמים עשו חיזוק לדבריהם כשל תורה] וזה בעצמו טעמו של ר' יוחנן ואין צריך למשפט אחד [שכתבו התוס' לעיל (דף ב' ע"ב) ד"ה דברי הכל] ובזה אתי שפיר דלא קאמר איכא בינייהו דר' אבהו וכמ"ש לעיל [בהחילוק] ובזה אתי שפיר נמי דלא קאמר אליבא דר'אבהו דמה הן קתני ולמעוטי שלשה דאין צריך שלשה מומחין (כמשמעות כל הדיינים שהוזכר במשנתנו שר"ל מומחין ושלשה דומיא דעשרים ושלשה ושלשה דדיני ממונות דומיא דשלשה דגזילות ודאחרינא) כ"ז במוסגר. [ולזה אתי למעוטי במה דקתני מה הן דבהודאות והלואות לא בעינן שלשה מומחין] רק ביחיד מומחה סגי [י] ולזה אם היה מומחה לרבים דן אפילו יחידי מפרש דס"ל אין עירוב פרשיות כו' לא לשלול דרבי אבהו רק אתי שפיר כר' אבהו ואליבא דלית ליה עירוב פרשיות ושפיר יחיד מומחה דן ואיבעיא להו כגון אנא כו' אתי שפיר כפשוטו הכל אליבא דר' אבהו דיחיד מומחה הניחו על דברי תורה ואילו שאינו מומחה אין דינו דין משום גזירה דיושבי קרנות ומבעיא מאי קרי מומחה אי דנקיט רשותא ואילו שאינו נקיט רשותא אף דגמיר וסביר שוה לגמיר לחוד דגזרו ביה משום יושבי קרנות או אף דגמיר וסביר לא גזרו ביה רק בגמיר לחודא ולזה בשמעתין דמקשה לר' אבהו דס"ל לכ"ע שנים שדנו אין דיניהם דין מדן את הדין כו' כתב במומחה ליכא למימר וכמ"ד אין עירוב פרשיות וכברייתא דלעיל ואם היה מומחה לרבים כו' מדקתני סיפא כו' ומשני בדקיבלו כו' ואתיא ככ"ע ופשיט מרב יוסף אי קיבלוך כו' ופירש"י ואי לא דאמר ליה דיינית לי כו' מי דוחקו לזה ולא כפשוטו [וכפירוש התוס' לעיל בד"ה ואי לא] דהא ואם היה מומחה לרבים כו' משמע לכאורה בלא קבלה. ודוחק לומר דמשמע ליה סתם קבלה

הוא בין לדין בין לטעות [ולזה כוונת רש"י לשלול קבלה סתם דהוי כמקבלו בפירוש אף לטעות] דהא פירש אי קיבלוך לגמרי כו' אם לדין אם לטעות כו'. אולי הרגיש דהא רב יוסף ס"ל עירוב פרשיות כמ"ש התוס' [בד"ה ואם היה מומחה] ולמאן דאית ליה עירוב פרשיות יחיד אין דינו דין אע"פ שהוא מומחה דמהאי טעמא פירש על ואם היה מומחה כו' קסבר אין עירוב פרשיות כתוב כאן לזה הוכרח לפרש ואי לא קיבלו טעותך כו' אבל מ"מ קיבלוהו קצת דאמרי ליה דיינית לן כו'. רק היאך פושט מקבלה למאן דאמר עירוב פרשיות [דהיינו רב יוסף] אזולת קבלה למאן דלית ליה עירוב פרשיות וכמו שהקשו תוס' [בד"ה ואי לא זיל שלים]. זה צ"ע. ומ"מ התוס' שהקשו [שם] בחוזק מלקמן דמשני בקיבלוהו כו' י"ל דלקמן משני למאן דלית ליה עירוב פרשיות דמהני אליביה קבלה כל דהוא דמדאורייתא חד כשר אבל הכא רב יוסף אית ליה עירוב פרשיות [שפיר אף דמיירי בקבלה כל דהוא כדפירש"י מ"מ צריך שיהיה נמי גמיר וסביר] רק בלי ראיה והכרח צריך לראות מנ"ל לדמות [היכא] דאמר ליה דיינית דין תורה לדס"ל עירוב פרשיות ללא קיבלו כלל למאן דלית ליה עירוב פרשיות [דלמא היכא דהיה קבלה כל דהוא סגי בגמיר וסביר לחודא אף למ"ד עירוב פרשיות אבל בלא קבלה כלל דלמא אף למ"ד אין עירוב פרשיות לא סגי בגמיר וסביר גרידא בלא נטילת רשות]. ומ"מ הצלנו רש"י מכל קושיות התוס' שבד"ה ואם היה מומחה ושבד"ה וכי תימא ודו"ק:

בתוס' בד"ה **מקשינן כו'**. אפשר לומר מצדק צדק אחד לדין ואחד לפשרה לקמן ריש פרק אחד דיני ממונות ממקרא זה שניהם שקולין דשניהם קרי צדק:

בתוס' בד"ה **צריכה קנין כו' כדמוכח מעובדא דחמתי' דר' חייא כו'**. צ"ע שם דתיפוק ליה מגופא דבקנין לאלתר נמי ולמה ליה כ"ה שנים:

## דף ו:

גמ' **ואפאה אולי** [נקט ואפאה] **לכלול נמי ברכת הנהנין כדעת קצת הפוסקים שאין מברך עליו ברכת הנהנין**. עיין בב"י אורח חיים סימן קצ"ו וברא"ש ריש פרק שלשה שאכלו:

אפשר לכוין בברכת יעקב. פשוטו דבוצע בירך. המברך לגזלן. שמעון ולוי כלי חמס מכרותיהם. והנני מברכם. שולל פירוש פשוט דקרא. יהודה אתה כו' מטרף בני כו' שולל פירוש מ"ד בוצע ברך נגד יהודה מטרף בני טלית וכפירש"י בפשוטו ועיין בתרגום אונקלוס ותרגום יונתן. ישששכר כו' זבולון כו' זה עוסק בפרקמטיא ומספיק כו'. שלא

תימא מצוה הבאה בעבירה כו'. דן ידין כו'. האי דהוי אמר דונו דינא כו' [אמר ש"מ מדן קאתי שנאמר דן ידין]. להורות שהפירוש אמתי של בוצע ברך על פשרה:

ברש"י בד"ה **ה"ג שמא יתחייב חזק ונמצא רודפו רודף את הדיין כן נ"ל לגרוס**. שאין לשון רודף את הדין להפוך כו' וכן העתיקו הר"מ. ולפירש"י אינו רק טרחא וזילותא כמשמעות לשון קש"ה בעל מריבה כו' וגריס ונמצא רודפו לא חז"ק וצ"ל לפי"ז [דלא שייך תי' התוס' בד"ה ונמצא חזק] דנקט אחד רך לרבותא אע"ג דספק הוא שמא יתחייב הרך אפ"ה מששמע דבריהם לא תגורו. והתוס' פי' רדיפה כמשמעות לשון חז"ק שיכנו וכהאי גוונא. ונקיט בדוקא [אחד רך] כו' [כמ"ש התוס']. [ומ"ש התוס'] כדמוכח בתר הכי כו' רצונם לומר מדלא מייתי רב אנן עד אחרי דברי רבי יהושע בן קרחה משמע דלר"ל לא תגורו כפשוטו לשון יראה לא [מלשון] כנושו. וכמ"ש התוס' אח"כ [בד"ה לא תכניס]:

בתוס' בד"ה **נגמר כו' ומיהו כשמחייבין שבועה כו'**. עיין בזה בהג"א דמשמע דקאי דוקא לפירוש התוספות ועיין:

## דף ז.

גמ' **איכא בינייהו מצוה כו'**. פשרה אחד מן הפלוגתות דלמר מצוה ולמר אסור. [וכן] עבירות שהתודה עליהן ביוה"כ זה [אסור להתודות כו'] ככלב שב על קיאו [ר"א בן יעקב אומר כ"ש שהוא משובח כו']:

גמ' **ולבסוף השמים כסאי כו'**. וברש"י משנה ולבסוף בבית המקדש כו' דומיא דמשל ששים גרמידי ועיין:

גמ' **כאילו חרב כו' וגיהנם פתוחה לו מתחתיו כו'**. חר"ב וגיהנ"ם גליות וגיהנם אברהם בירר לו גליות חירות ממלאך המות חירות משעבוד גליות עכשיו שותין יין שרף במקום גיהנם פתוח כו':

## דף ז:

גמ' **הוי האומרים לעץ הקיצה עורה לאבן דומם הוא יורה הנה הוא תפוש זהב וכסף כו'**. לפי שעל ב' גווני נדרש מביא על אינו בן תורה ועל עני [כדלעיל אם דיין דומה למלך כו'] שלא יטעה שקרא עליו האומרים לעץ וכו' שאינו הגון מצד עושר לזה אמר הנה הוא תפוס כו':

נוטע אשירה עי' בח"מ ובשו"ת מהרי"ק באורך מאד עי' עליהם. לאבן דומם הוא כאלו [מקים] אף מצבה לעץ הקיצה נוטע אשירה [דתרווייהו כתיב במקרא לא תטע לך אשירה כו' ולא תקים לך מצבה כו']:

## דף ח.

גמ' **דיני קנסות בכמה עיין בנ"י מה שהקשה כו'**:

## דף ט:

בתוס' בד"ה **בפלוגתא דבן זכאי כו' תימה כו'**. דהא חיישינן שיבאו עדים אחרים שזינתה בין לפירוש הקונטרס בין לפירוש ר"ת [לעיל (דף ח' ע"א) בתוס' בד"ה מוציא ש"ר כו'] יש לראות איה מצינו לרש"י דחיישינן לסהדי אחרינא ואדרבה מפירש"י משמע בהיפך דכתב באביי [לעיל (דף ח' ע"ב) בד"ה אביי אמר] והכא בפלוגתא דמתני' כגון שהביא עדים כו' דתו ליכא למיחש לסהדי אחרינא והני אמרי כו' משמע מלשונו להדיא דהיכא שבאו פעם אחד כת עדים לא חיישינן תו ומהאי טעמא נראה שפירש לעיל בדעולא [בתירוצא דרבא אליבא דעולא בד"ה והזימום] ואפילו כבוד הראשונים ליכא כו' דדינא אחרינא הוא כו' דמי הזקיקו לזה דלמא עולא לית ליה כבוד הראשונים וכמו לשיטת התוס' [בד"ה חוששין ללעז דצ"ל ע"כ] דלא ס"ל לעולא כבוד הראשונים ואף דקושטא דמ"מ צריך [רש"י] לפרש כן [לשיטתו] דכבוד הראשונים איך כאן דמלתא אחריתא הוא כו' משום דאביי ושאר אמוראים דס"ל לכ"ע חוששין [לכבוד הראשונים] ומפרשים בא לגבות ממון כמו לעולא כמו שכתב רש"י [לעיל בד"ה אביי] מ"מ אין כאן מקומו בעולא לפרש כן רק דאזיל לשיטתו דלא חיישינן לסהדי אחרינא אחר שהביא עדים פעם אחד ולא כמ"ש התוס' לשיטתם ולזה הרגיש דהוי"ל לפרש לעולא בא לגבות ממון בפשיטות טפי בלא הזמה רק שהוכחשו עדי הבעל דתו ליכא למיחש לסהדי אחרינא ותבעו ממון אכתובה כמו בכולה שמעתין לפירש"י ובמקום דאיכא נפשות כגון שלא הביא עדים בתחלה או לא הוכחשו אלא משום דכי האי גוונא אכתי צריך עשרים ושלשה משום כבוד הראשונים דבתחלת תביעת הבעל כשתבע הבעל הכתובה היה צריך עשרים ושלשה אף עתה נמי בתביעתו [רק] ממון כתובה היה צריך עשרים ושלשה לזה מוקמי בבא האב לגבות ממון דהשתא הזמנה אחריתא היא וליכא כבוד הראשונים וזה שכתב [רש"י] נמי בדאביי ומדבעינן עשרים ושלשה ברישא אפילו ממון בעשרים ושלשה דחוששין לכבודן של ראשונים ר"ל כגון שהוכחשו דליכא למיחש תו

ללעז [דמכיון שהביא עדים פעם א' תו לא חיישינן לסהדי אחרינא] מ"מ משום כבוד הראשונים [בעינן עשרים ושלשה אף] לתביעת כתובה דלשיטת רש"י אף שהוכחשו מ"מ העדות יכול להיות אמת כמ"ש התוס' [לעיל בד"ה מוציא שם רע] וליכא סהדי שיקרא [דנימא דהשתא בתר סהדי שיקרא קמהדר] וממילא נאמן הוא עדיין להפסיד כתובה כאלו לא היה עדות מעולם דנאמן על פיו אף שי"ל נמי שר"ל כגון ציור אבייי גופא דאתרו בה סתם לר"מ אלו היו תחלת התביעה בפני עשרים ושלשה אף דאין כאן לעז ואין כאן תו דיני נפשות אפ"ה היה צריך עשרים ושלשה לר"מ משום חוששין לכבוד הראשונים רק פלוגתתם איירי דתחלת הדין היה בפני שלשה כמו שמסיים רש"י:

סוף דבר דמשמע מפירש"י דלא חיישינן תו לסהדי אחרינא ומ"ש לעולא בבא לגבות ממון והוזמו דתו ליכא למיחש ללעז דאיגלי כו' והני סהדי שיקרא נינהו אין הכי נמי דאף בהכחשה דלאו שיקרא נינהו נמי ליכא למיחש רק קושטא נקיט ומשום דאפילו להפסידה כתובה אינו נאמן והבעל צריך ליתן מאה סלעים כמו שמסיים ודו"ק:

בא"ד **וי"ל כו' וטעמא דרבנן בעשרים ושלשה לפירוש ר"ת כו' דלרש"י מיושב בפשיטות במאי דאמרי סהדי לא היה שם עוד עד דלר"מ בשלשה שתביעת הבעל רק ממון כיון דאיתכחשו בבדיקות ולרבנן תביעת הבעל הוא גם על נפשות וצריך עשרים ושלשה אבל לפירוש ר"ת** [**לעיל בד"ה מוציא ש"ר דמכיון דאיתכחשו העדים מתחייב הבעל ליתן מאה סלע להאב**] **ידבר מוציא שם רע דר"מ מתביעת האב ולרבנן מתביעת הבעל כמו שהקשו התוס' לעיל** [**בדיבור הנ"ל**] **וצ"ל ע"כ שהוכחשו הכחשה גמורה** [**שהביא האב עדים והכחישום הכחשה גמורה**] **דהשתא איירי הכל** [**אף לרבנן**] **מתביעת האב ואפ"ה צריכין עשרים ושלשה אף דליכא למיחש לסהדי אחרינא שהרי הראשונים העידו שלא היה שם עד אחר על הזנות** (**אבל אל תטעה שר"ל אחר הכחשה גמורה ליכא למיחש לסהדי אחרינא דז"א כלל דדוקא אחר הזמה לא חיישינן דסרה גופה של עדות דסהדי שיקרא נינהו**. על הגליון. ומהאי טעמא לא שני התוס' (בקמא כא"נ) [כקמא בא"נ] בתרא וטעמא דרבנן משום שמא יוזמו עדי האב דכיון דהוזמו עדי הבעל חשבינן להו לסהדי שיקרא ולית לן למיחש שמא יוזמו עדי האב כמו דלא חיישינן שמא יבאו עוד עדים על הזנות כיון דעדי הבעל שיקרא נינהו משא"כ כאן [דאיירי התוס' בהכחשה שפיר חיישינן שמא יוזמו העדים המכחישים גם הוי חיישינן לעדים אחרים רק דכאן ליכא למיחש לסהדי אחרינא שהרי הראשונים העידו שלא היה שם עד אחר]) מ"מ יש לחוש שתיהרג ע"פ עדים הראשונים גופא דיוזמו עידי האב באופן שלא יהיה עדות עידי

האב הכחשה לעידי הבעל הראשונים ויתבטל הכחשתן ויצטרך עשרים ושלשה להורגה ע"פ עדות הראשונים:

באי"ד **א"נ איירי כו'**. ואין צריך לומר דאמרי הנך סהדי דלא היה שם עד ומ"מ אין לחוש לר"מ לעדים אחרים דאיירי שיש לבעל שני כיתי עדים כו' ונמצא [אף אם יבאו עוד עדים אחרים על הזנות] ממ"נ לעולם [יהיו] מוכחשים בבדיקות מאחד מב' כיתות (ואף אם יאמרו אין אנו יודעין מ"מ עדותן בטילה לר"מ כיון דהכחשה דבדיקות לדידיה הוי הכחשה דהא בהא תליא. וצריך לראות אח"ז בפרק היו בודקין. [דשם מפורש במשנה להדיא דבאומרים אין אנו יודעין בבדיקות עדותן קיימת ובהוכחשו בבדיקות עדותן בטילה ע"ש]). לזה לר"מ בשלשה דתו ליכא דיני נפשות הן מפי שני כיתי עדים הראשונים הן מפי עדים שיבאו. ולרבנן בעשרים ושלשה אף דמיירי שהוכחשו עדים הראשונים הכחשה גמורה [ע"י עדים שהביא האב להכחישם ותובע האב ממון ק' סלע אף לרבנן כמו לר"מ] דאל"כ מוציא ש"ר דרבנן איירי בתביעת הבעל [ולר"מ איירי בתביעת האב] וכמו שהקשו התוס' לעיל [אע"כ שהוכחשו הכחשה גמורה] ואיירי הכל בתביעת האב ועל פי העדים הראשונים ליכא דיני נפשות [אף דלא מיחשב הכחשה דבדיקות] כיון דהוכחשו הכחשה גמורה. מ"מ איכא למיחש כו' [לעדים אחרים כו'] ועיין בח"ש שהקשה ותימה כו' [אי הכחישו עדי האב אותן הכחשה גמורה א"כ כל העדים שיבואו כולם יהיו מוכחשים בהכחשה גמורה מן הראשונים כו' דתרי כמאה כו'] ע"ש באורך שכתב ואי אפשר לישב כו'. והנה לכאורה יש לומר בפשיטות דאף לאי נמי כמו שסמכו עצמן אמ"ש מקודם דאיירי בהכחשה גמורה [ע"י עדי האב שהכחישום] ה"נ סמכו עצמן אשינויא קמא דאיכא למיחש שמא יוזמו עדי האב ונמצא הראשונים בתוקפן לרבנן [ומ"ש איכא למיחש לעדים אחרים היינו עדי הזמה. וסתמו דבריהם שסמכו עצמן אמ"ש בשינויא קמא]. והרויחו באי נמי שא"צ לומר דאמרי הני סהדי שלא היה שם עד. רק אף שודאי יש לתרץ כן מ"מ לשונם לא משמע שכוונו לכך במ"ש לעדים אחרים סתמא דמשמע על הזנות [לא עדי הזמה] אך רצונם לומר שיבאו עדים שזינתה באופן שלא יוכחשו הכחשה גמורה מפי עידי האב והראשונים הוכחשו באופן שלא יוכחשו האחרונים. דרך משל. הבעל הביא בראשונה עדים שהיו ברומי ביום פלוני וראו שזינתה באותו יום בכפר פלוני סמוך לרומי רק הכחישו את עצמן זה את זה בבדיקת כליו של בועל שחורים או לבנים והביא האב עדים והכחישום הכחשה גמורה באמרם שאי אפשר לראות מרומי למקום פלוני (עה"ג ולמעקש שיאמר נחזי עדיין י"ל שאומרים כמ"ש בסמוך). (ואין זה הזמה רק דוקא באמרם עמנו הייתם במקום פלוני אבל כאן

אף הם [ר"ל עדי הבעל] העידו שהיו במקום פלוני [כמו שאמרו עידי האב שהיו ברומי] ואפ"ה נהורא בריא וצפו למקום פלוני. (ועיין פ"ק דמכות בזה). ואיכא למיחש שיבאו עדים ויאמרו [שהיו בכפר הסמוך לרומי וראו] שזינתה בכפר פלוני וביום פלוני שאמרו העדים הראשונים (עה"ג ושייך לעל הגליון דלעיל. והנה הוא קצת מחוק אבל הנ"ל מתוך המחק כתבתי [והוא שייך למ"ש לעיל דאמרו העדים שאי אפשר לראות משם ולא תקשי נחזי אנן דאיירי שאומרים] באותו יום ושעה היה בועל קצת [יותר צודק שצ"ל מעונן קצת] עד כפי אותו הזמן והמקום לא היה אפשר לראות אותו פעם [ולא קשיא נחזי אנן דשפיר עתה אפשר לראות משם רק שכפי אותו הזמן היה בלתי אפשר לראות משם]. עוד י"ל שאומרים אמת שהיו בכפר פלוני וראו בעד החלון מקצת ואלו מכחישים שלא היה פלוני באותה דירה [כ] או דרך משל שעדי הבעל הראשונים העידו שהיו בחדר פלוני ביום פלוני ובשעה פלונית והשקיפו בעד החלון שזנתה פלונית עם פלוני במקום פלוני והביא האב עדים שבאותו יום ושעה לא היה אדם באותו חדר [שאומרים העדים שהיו שמה. ומשם ראו] ואח"כ יבאו עדים שזינתה פלונית עם פלוני באותו יום ושעה ובאותו מקום נמצא שאין אלו מוכחשים מפי שום עדים. רק בענין בדיקות כליו שחורים או לבנים מוכחשים ממ"נ [ושפיר תירצו התוס' אליבא דר"מ דליכא למיחש לשמא יבאו עדים אחרים שיהיו מוכחשים ממ"נ בבדיקה דהוי הכחשה לר"מ] וק"ל. ויש לראות אחרי זה אם זה לא הוי כהזמה דמאי שנא אם אומרים עמנו הייתם במקום פלוני או לא הייתם במקום שאתם אומרים. גם י"ל שהוכחשו באמרם עמנו היתה האשה ואח"כ באו אחרים ואמרו שהראשונים טעו בעיבורא דירחא ודו"ק. וראיתי מי שהאריך והנראה לפענ"ד אמת כתבתי:

בא"ד **א"נ כו'**. וטעמא דרבנן בכ"ג משום כבוד הראשונים. א"ל דנרכיב התירוצים י"ל ראשון דאמרי הנך סהדי שלא היה שם עד אחר וטעמא דרבנן דחוששין לכבוד הראשונים דתחלת התביעה של בעל היה בעשרים ושלשה משום דחוששין ללעז והיה צריך עשרים ושלשה ולכך כשהוכחשו הכחשה גמורה ותובע האב מאה סלעים צריך עשרים ושלשה [משום כבוד הראשונים] ולר"מ לא שייך כבוד הראשונים דלא היה כאן חיוב מיתה דהוכחשו בבדיקות. וכ"ת דסוף סוף היה צריך עשרים ושלשה לתביעת הבעל משום דלמא לא יוכחשו בבדיקות דא"כ תקשי לאי נמי בתרא לר"מ יצטרך עשרים ושלשה משום כבוד הראשונים וצריכין לומר ע"כ או דאין בזה משום כבוד הראשונים אף שהיה אז עשרים ושלשה כיון דלא היה כאן חיוב מיתה או דקבלת עדות לעולם סגי בשלשה ואח"כ דנין עליו עשרים ושלשה וכיון דהכחשת בדיקות הוי הכחשה לר"מ לא היה צריך

לדון עליו עשרים ושלשה. י"ל דלא מרויחין בהרכבה זו מאומה וניחא להו טפי לפרש אף בשיטת רש"י דלא שייך כבוד הראשונים מתביעת הבעל לתביעת האב ודו"ק:
בתוס' בד"ה **עדי האב תימה כו' אלא לחייב הבעל ממון כו'**. וכ"ת דא"כ הו"ל להכחישם ולא להזימם ואי משום שלא ידעו במה להכחישם דהא גם הזמה היה בשקר שהרי הוזמו עדי האב וא"כ ג"כ היו יכולין להכחישם בשקר. דמ"מ קשה לפירש"י דאין חיוב ממון אצל הבעל רק אחר הזמה. ואף לפי' ר"ת מ"מ יכולין לומר לא היינו יודעין שיש חיוב ממון אחרי הכחשה דמאי חזית דסמכת אהני סהדי כו':
עוד שם תימה דאמאי נהרגין כו'. ואפשר דבכל זה נמי עדי הבעל לא יהרגו מתוך שאינן נהרגין עידי מזימים כדלקמן בהיו בודקין שהביאו התוס' לעיל [דף ח' ע"ב בד"ה באשה חבירה] בענין שהיא אינה נהרגת מתוך שאין נהרגין עדיה. וצריך לעיין אחרי זה. מכאן ועד דף פ"ג לא בא עדיין לידינו ולא ידענו מה היה להם וחבל על דאבדין:

## דף פג.

בתוס' בד"ה **חילול דרבים כו' דכתיב גבי טבל בנותר נמי איירי**. משמע להו הכתוב דלא יחללו את קדשי כו' אשר ירימו כו' (מוקמינן להכי) וכן איתא בגמרא שם ולא יחללו את קדשי בני ישראל כמו שהעתיקו התום' (נ"ל שהיתה לו גירסא אחרת ממה שכתובה לפנינו והיינו כגי' הגמ' דזבחים ס"פ בית שמאי) וכאילו אמר בשני חילולין הכתוב מדבר [כלומר בשני הדברים הכתוב בהן חילול] חילול דגבי וינזרו בפסול טומאה. ודסוף הפרשה בפסול נותר וילפי מהדדי. או משמע להו דפשוטו [דקרא דולא יחללו את קדשי בני ישראל] קאי על טומאה ומדלא כתיב ולא יחלו דרשינן נמי לנותר. אכן רש"י שם במקומו ובתוס' ר"פ שני דזבחים כתבו בהדיא דלא יחללו דגבי וינזרו הוא שכתבו אבל לא יחללו דקרא דוינזרו אע"ג דאיירי בטמא שאכל וגם בנותר כו'. ובכל אותו דיבור ובד"ה ועוד י"ל [נמי משמע כן] שלהבנתם כאן שהוא פסוק דסוף הפרשה אין מקום לקושיתם שם וע"ש. ובספר ח"ש הגיה טמא במקום טבל ולא אוכל להבין היאך נפרש המשך הפשט של התוס' [במ"ש דלגבי טבל הוי נותר היקישא ולגבי טומאה הוי גזירה שוה דאדרבה אם נותר יליף מקרא דטומאה הוי נותר וטומאה היקש ונותר וטבל הוי גז"ש. וכן השיגו מהרש"א ז"ל]:

## דף פג:

בתוס' בד"ה **פרט לזו כו' דר"י הגלילי לא איירי בתחב לו חבירו**. משום דדוחק לאוקמו סתמא דקרא בכה"ג. והא דתרומה ס"ד דמשכחת לה כו' משא"כ בקודש דלא שייך דחיבת הקודש מכשרתו. ועיין בתוס' דזבחים. ומהר"ש הגיה אי נמי ס"ד כו' עפ"י תוס' דגוד הנשה:

בא"ד **א"נ כגון שנטמא הגוף כו'**. ר"ל בתרומה א"ש דאף דנטמא ע"י נגיעתו כיון דחייל טומאת הגוף קודם תו לא פקע. וקרא דפטר במחוללת מקודם. וכ"ת תיפוק ליה בלא"ה משום דאין איסור חל על איסור. דמהכא גופא ילפינן לה בעלמא [דאין איסור חל על איסור]. ולמ"ד בעלמא איסור חל על איסור. יאמר דשאני התם כו' אבל בקודש למאי דסלקא דעתין דרבנן דר' יוסי הגלילי פוטר אף כשחל טומאת הגוף קודם מטעם דמחולל ועומד הוא וכמ"ש התוס'. פרק ג"ה לזה אמרו לו אף טמא כו' כיון שנגע בו טימאוהו:

## דף פד:

בתוס' בד"ה **מאן שמעת ליה כו' דחק רש"י כו'**. והשתא צ"ל לפירש"י דמבעיר לצורך אפרו וחובל לצורך כלבו לא מיקרי צורך לגופו רק הוי כחופר גומא ואין צריך אלא לאפרו דאילו מיקרי זה צריך לגופה של הבערה ושל החבלה א"כ מצינו חובל והבערה שאינו מקלקל אצל עצמו [ולא הוי משתמע מידי לחייב חובל ומבעיר אף במקלקל] אלא זה לא מיקרי רק תיקון אצל אחרים ולא אצל גוף המלאכה. ואצל גוף הבערת העצים מקלקל. ומקלקל ומבעיר העצים לצורך ד"א וחובל באדם לצורך ד"א. לא לצורך ההבערה והחבלה בעצם. נמצא דהוי מלאכה שאינה צריכה לגופה. וכיון דמלאכה שאינה צריכה לגופה פטור לר"ש והשאינו גופה הוא התיקון וגופה לעולם הוא קלקול נמצא דס"ל לר"ש מקלקל בחבורה חייב אפילו מקלקל ואינו מתקן אצל אחרים. דהא מה שמתקן אצל אחרים לא נוסף חיוב דהוי מלאכה שאינה צריכה לגופה דפטור לר"ש. אבל לרבי יהודה דמחייב במלאכה שאינה צריכה לגופה א"כ חיוב במתקן אצל אחרים בחובל לצורך כלבו ומבעיר לצורך אפרו ואף דהוי מלאכה שאינה צריכה לגופה לר"י חייב. אבל מקלקל גמור מהיכא תיתי לחייב. ולזה הקשו דר"ש אפילו בחובל ומבעיר בעי לצורך גופו בשמעתין וא"כ לצורך אפרו וכלבו או לצורך תבשילו או איזה אופן שיהיה ע"כ צריך שתמצא לצורך גופו וא"כ שייך תיקון לצורך גופו בחובל ומבעיר וא"כ לא תוכל לתלות פלוגתא דמקלקל במלאכה שאינה צריכה לגופה. ולזה כתבו דלצורך כלבו ואפרו מיקרי שפיר מלאכה שצריכה לגופה ובכי האי גוונא דוקא מחייב ר"ש לר' יוחנן דהוי תיקון

קצת. והוצרכו לזה [דבעי לר"ש תיקון קצת והא דר' יוחנן דמוקי בצריך לכלבו אליבא דר"ש הוא] דאי דוקא אליבא דר' יהודה א"כ קשה קושייתם הראשונה אמאי אמר ליה פוק אטו כו' אלא אפילו לר"ש נמי פטור מקלקל גמור [אליבא דר' יוחנן] וכתבו תיקון קצ"ת דאילו הוי תיקון מעליא א"כ מאי בין ר"ש ור"י וע"כ קבלה בידם דפליגי במקלקל בחבורה ועוד משום קושיא שניה אמאי נקיט חוץ מחובל ומבעיר הא דומיא דכי האי גוונא בשאר מלאכות נמי חייב והיאך קאמר כל המקלקלין פטורין כו' אלא צ"ל תיקון כה"ג בשאר מלאכות לר"ש או אף בחובל ומבעיר לרבי יהודה לא מיחייב דקרוב לקלקול יותר מלתקן. וא"כ ע"כ צ"ל דקבלה או ברייתא כו' דאין זה תלוי כלל בפלוגתא דמלאכה שאין צריכה לגופה. ולר' אבהו דחייב לר"ש אפילו בלא תיקון כלל א"כ לא הוי צריך לגופה דאילו צריך לגופה הוי תיקון כאשר הקדמנו לזה כתבו דמצינו צריך לגופה ולא הוי תיקון דהיינו במבעיר באיסורי הנאה לצורך אפר או לצורך תבשילו דהיינו לצורך גופה שזה מיקרי צורך גופה להתוס' דלא כרש"י. ובאמת אינו יכול (להיות) [להנות] שטעה נמצא דלא מתקן מידי בהבערתו. ואף דלא מקלקל דהא איסורי הנאה הוא מ"מ כל דלא מתקן מידי קלקול מיקרי ובכה"ג חייב לר"ש. אבל לפרש"י א"ל דצריך לגופיה בעינן. רק תיקון א"צ דאם מיקרי צריך לאפרו ולכלבו או כה"ג צריך לגופה א"כ מצינו ממילא תיקון בגופו א"כ מנ"ל דמחייב ר"ש במקלקל לגמרי. כן הוא תמצית דבריהם דרך כלל. עה"ג. ועיין שפי' [רש"י] בהדיא דלר"י צריך לכלבו אבל לר"ש אפילו א"צ כלל ע"כ על הגליון:

ונשוב לפרש דרך פרט מ"ש בשם רש"י ואפילו מבעיר עצים לתבשילו דהוי מתקן גמור ועדיף מלצורך אפרו דהוי תיקון גרוע כמ"ש אח"כ. מיהו לענין צריך לגופיה נראה בצריך לאפרו מיקרי טפי צריך לגופיה. אבל בהאורג דף ק"ו בד"ה בחובל משמע ליתן לכלבו ולבשל בו קדירה מיקרי טפי לצורך גופיה. והא דקרי זה מלאכה שאינה צריכה לגופה משום דרש"י לשיטתיה במלאכה שאינה צריכה לגופה (כאן נמחק קצת בגוף כתב המחבר ולפי הנראה היה כתוב שם [תיבות הללו] כמ"ש רש"י במסכת שבת דף צ"ג ע"ב) וצ"ל כיון דהפעולה בעצם הוא קלקול שמקלקל העצים וחובל האדם וברצונו לא היה צריך לה רק כדי לתקן דבר אחר מיקרי מלאכה שאינה צריכה לגופה:

שם א"כ כי חייב הכתוב כו' וצ"ל דמילה והבערת בת כהן נמי לא מיקרי תיקון גמור אף דהוי מצוה או הוי תיקון לצורך דבר אחר והפעולה בעצם הוא קלקול ובגמרא בהאורג איתא בהדיא ור' יהודה התם מתקן הוא מה לי לתקן כלי מה לי לתקן מילה כו' משמע דלר"ש לא מיקרי מתקן ונראה דלא.ו דוקא הבערת בת כהן רק סתם לא תבערו מדאסר

הבערה וכל הבערה כן הוא רק קושטא נקיט דלא תבערו מוקמינן להבערת בת כהן והא דכתב רש"י דכל חובל ומבעיר כו' הא אף אם נניח שיש למצוא שאינו מקלקל מ"מ חובל ומבעיר דאיירי ביה קרא הוא מקלקל י"ל דלא פסיקא דלא מיקרי מתקן בעצם מילה לתקוני גברא וכמו שאמרו לר"י מה לי לתקן כלי כו' וא"כ מנ"ל דלא ס"ל לר"ש נמי כמו לר' יהודה הך סברא רק ממה שהבערה וחבלה דעלמא הוי מקלקל לר"ש דפוטר במלאכה שאינה צריכה לגופה וכולן הוי מלאכה שאינה צריכה לגופה א"כ צ"ל לר"ש דטעמיה ממילה והבערת בת כהן דלא מיחשב זה למתקן ובזה ניחא דמנ"ל דמחייב ר"ש במקלקל גמור מכח הסברת רש"י אף דבעלמא מקלקל פטור דהשתא יש תרתי מקלקל ואין צריך לגופה דילמא במלאכה שאינה צריכה לגופה חייב רחמנא במבעיר וחובל אף דבעלמא בעינן דוקא צריכה לגופה אבל לעולם צריך שיהא מתקן לצורך דבר אחר והשתא אתי שפיר דמילה אי (כאן חסר תיבה או שתים בגוף הכתב של הגאון המחבר זצ"ל והואיל דמשתמעין ממילא מהבנת הענין לא רציתי לכותבו מדעתי ללא צורך) [משום מצוה חשיב מתקן כצ"ל] הוי תיקון בעצם לתקוני גברא בחבלה זו ועל כורחין צ"ל לר"ש דלא מיחשב צורך מצוה לתיקון דאל"כ לא מצינו חובל ומבעיר (לחיובא) דמנ"ל לחיובא [ל] כיון דהוי מקלקל בגוף המלאכה כמ"ש לעיל ומה שמתקן אצל אחרים הוי מלאכה שאין צריכה לגופה דפטור לר"ש ואינו דומה למילה [אע"כ דהבערת בת כהן ומילה לא חשיב תיקון משום צורך מצוה] וכיון דלא מחשיב ליה לתיקון א"כ מחייב במקלקל גמור: על הגליון. ומקרי ממש כמתקן כלי או לא מיקרי תיקון כלל וק"ל:

שם משמע מתוך פירוש הקונטרס כו' ור' יוחנן כו' כרבי יהודה כו' דא"ל רבי יוחנן אליבא דר"ש מצריך לכלבו ואפרו דא"כ לא תלי בפלוגתא דמלאכה שאינה צריכה לגופה ועוד דפי' בהדיא בדרבי יהודה דחייב בצריך לכלבו כו' דהוי תיקון אצל אחרים וא"כ במאי פליגי ר' יהודה ור"ש וא"ל כלל לרש"י דס"ל לר"ש צריך לכלבו ואפרו לא מיחשב תיקון כמו לרבי יהודה אליבא דהתוספות רק צורך לגופו מיקרי ופליגי ר' אבהו ור' יוחנן אליבא דר"ש אי בעי צורך לגופו וסוגיין לר' יוחנן דרש"י פי' בהדיא דצריך לכלבו כו' משום תיקון הוא וע"ש בפרש"י:

שם ועוד אי חשיב תיקון גמור כו' עד דמחייב לר"י לפרש"י אמאי נקיט כו' דשוין הן לכל אבות מלאכות דמהי תיתי לחלק:

שם כדאיתא בפרק האורג דקאמר ברייתא כר"ש והיינו אליבא דר' אבהו דאליביה מקשה והתנן כל המקלקלין פטורין כדפירש"י שם דלר' יוחנן לא קשיא דמתני' באין צריך לכלבו:

אם נפרש דלא כרש"י ותוס' ונימא דר' אבהו ור"י אליבא דר"ש פליגי ולתרווייהו לא מיקרי צריך לאפרו וכלבו תיקון דאין דרך לחבול כו' רק צריך לגופו מיקרי ופליגי אי צריך לר"ש בחובל ומבעיר צריך לגופו וסוגיא דידן [דמצריך אליבא דר"ש צריך לגופו] כר' יוחנן וקושית הגמרא שם והתנן כל המקלקלין פטורין כו' והתירוץ אזיל לתרווייהו [דלישנא דמתני' משמע דמשום מקלקל פטור וא"כ אף דאיירי ברייתא בצריך לכלבו והוי צריך לגופו מ"מ הא מקלקל הוא] ולצורך אפרו מיקרי יותר לצורך גופו מלצורך קדירתו דהוי ככיבוי לעשות פחמין דהוי לצורך גופו משא"כ לצורך קדירתו שלא יקדיח ולעולם תלוי פלוגתא דמקלקל בחבורה בפלוגתא דמשאצל"ג דלר"ש דפטור א"כ אין לך חובל ומבעיר שאינו מקלקל כו' [מ] ודו"ק היטב והנה זה פירוש אמצעי קצת כרש"י וקצת כהתוס' ומתורצים כל קושיות התוס' ולא נהיה צריכים לדוחק דקבלה היתה בידם ולדוחק דאיסורי הנאה מלבד שהוא דחוק בעצמו דלא יהיה מלאכה שאינה צריכה לגופה אינו ברור למה לא מיקרי זה תיקון כיון דלטעותו היה תיקון ואי משום לפי האמת לא הוי תיקון לפי האמת אינו צריך לגופה של הבערה זו דמה צורך לו בו כיון דאסור בהנאה הנה לר' יוחנן הסנדלר דס"ל המבשל בשבת אסור לו ולאחרים מדאורייתא דמעשה שבת אסורין מכתוב קודש היא כו' מיהו מותר בהנאה א"כ אם מבשל בשבת לר"י הסנדלר או מבשל בשר בחלב [בשבת] בסברו שהוא מותר ורשאי לאכול יהיה פטור לפי"ז דהוי מקלקל כיון דלא מתקן מידי ועד כאן לא מחייב ר"ש רק בחובל ומבעיר אבל במבשל ושאר אבות מלאכות פטור [ואם נאמר דזה חשיב מקלקל כסברת התוס' יהיה כל מבשל בשבת וסבור שמותר באכילה לר"י הסנדלר פטור] וזה דבר שאין נראה לכאורה ואולי כן הוא דמלאכת מחשבת אסרה תורה ובמבשל לר"י הסנדלר מותר מיהא בהנאה מן הבישול והוי מתקן לענין הנאה ועיין (על הגליון מיהו סוף סוף מצינו כגון מבעיר קוצים כסוחים לצורך אפרו וכי האי גוונא דהו"ל תיקון ולצורך גופו דדוקא להבעיר גדיש לאפרו ולחבול בחבירו לכלבו אין דרך והיינו משניות דב"ק [דאיירי בהחובל בחבירו ומדליק הגדיש] אבל ודאי. ע"כ ועוד איזה תיבות חסרים שאכלם עש ורקב) [אבל ודאי משכחת גוונא דמבעיר לאפרו דהוי דרכו בכך כגון קוצים כסוחים וא"כ אם נאמר דצריך לאפרו מקרי צריך לגופו היאך שייכא פלוגתא דמקלקל בפלוגתא דמלאכה שאינה צריכה לגופה דהא אף לר"ש משכחת מתקן לצורך גופו במבעיר קוצים כסוחים לצורך אפרו]:

שם ועוד יש לדקדק פלוגתא דמקלקל בחבורה מדתנן בפסחים כו' וא"כ טעמא דר"ש ע"כ ממילה וא"כ לא מיחשב צורך מצוה תיקון ומינה נשמע נמי ממילא פלוגתא דמקלקל

בהבערה מבת כהן וק"ל ובזה אתי נמי שפיר דנקיט הבערת בת כהן ולא סתם הבערה דמסתם הבערה לא שמעינן חיוב במקלקל גמור רק במלאכה שאינה צריכה לגופה ומקלקל בדבר לתיקון דבר אחר דוקא כמבעיר לבשל קדירה אבל מהבערת בת כהן נשמע שפיר [ג] וק"ל:

נ"ל דרש"י הרגיש בשמעתין בקושית התוס' משמעתין [דקאמר בהדיא דבעי' צריך לגופיה אף לר"ש] וזה כוונתו במ"ש בד"ה מקלקל הוא ור"ש נמי לא מחייב אלא במתכוין כו' ואין לו מובן לכאורה מאי רצונו רק לפרש דעיקר דלא חיישי' כאן לדלמא חבל משום דהוי כגורר מטה כו' לכתחלה לר"ש ובלבד שלא יתכוין לעשות חריץ דאף דבמתכוין חייב בחובל אף שאין צריך לגופה מ"מ בלא מתכוין [מותר אף בחובל] ע"כ מצאנו דאתי לידינו ממסכת זו וה' ימלא חסרוננו ויאיר עינינו ויחיש לגאלנו: